

ЗОРИ ZORILE

Двуязычный ежемесячник
Общины русских-липован Румынии,
основанный в 1990 г. № 5 (176)/2007

Periodic bilingv lunar al
Comunității Rușilor Lipoveni din România, fondat în 1990.
Nr. 5 (176)/2007. ISSN/1221-6550

В городе Брэила

ДЕНЬ ПОБЕДЫ

В городе Плоешть

ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ:

✎ Светлана МОЛДОВАН

День победы

◆ с. 2 ◆

✎ Claudia AMELIAN

Centrul de studii istorice

◆ р. 3 ◆

✎ Ivan EVSEEV

**„EUROASIA” – concept
etnocultural și doctrină
geopolitică**

◆ pp. 6-8 ◆

✎ Victor VASCENCO

**Melchisedec și
lipovenii**

◆ pp. 9-11 ◆

✎ Клаудиа ИЗОТОВ

**Паломничество в Боровск -
один из центров
старообрядчества**

◆ с. 12-13 ◆

✎ Татьяна ВОРОНЦОВА

Воспоминания

◆ с. 13-14 ◆

✎ Феодор КИРИЛЭ

Учебный раздел

◆ с. 19 ◆

ZIUA INDEPENDENȚEI ROMÂNIEI, ZIUA VICTORIEI, ZIUA EUROPEI

Sunt trei aniversări în aceeași zi - pe 9 mai.

- Pe 9 mai 1877 a fost proclamată independența României (la 9 mai 1877 s-a desfășurat ședința Adunării Deputaților în care ministrul de externe Mihail Kogălniceanu a spus: „*Suntem independenți, suntem națiune de sine stătătoare*”).

- Cel de-al Doilea Război Mondial se încheia în 1945 prin capitularea Germaniei hitleriste, iar ziua de 9 mai a fost declarată **Ziua Victoriei** împotriva fascismului.

- În 1985, cele zece state membre la acea dată a Comunității Europene au decis ca ziua de 9 mai să devină **Ziua Europei**.

Și astfel, pe 9 mai - la această triplă sărbătoare - în București au avut loc mai multe acțiuni:

- La Muzeul Militar Național a fost vernisată expoziția fotodocumentară 1877-2007. *Războiul de Independență - mărturii muzeografice*;

- pe Bulevardul Magheru a fost organizată de către Centrul de Proiecte Culturale al Primăriei capitalei o paradă militară urmată de un spectacol cu muzică militară în interpretarea formațiilor din România, Bulgaria, Italia, Germania, Lituania, Cipru și Spania;

- au fost depuse coroane de flori la Monumentul Eroilor din al Doilea Război Mondial de la Universitatea Națională de Apărare.

Depuneri de flori și coroane

Comunitatea Rușilor Lipoveni din România a organizat ori doar a participat la mai multe acțiuni de depunere a florilor la monumente ale soldaților sovietici ce și-au pierdut viața în timpul celui de-al Doilea Război Mondial pe teritoriul țării noastre. Astfel, organizațiile locale ale rușilor lipoveni, în zile diferite, au omagiat eroii la Constanța, București, Galați, Brăila.

La Constanța, depunerea a avut loc pe data de 8 mai a.c. la **Monumentul Eroilor Sovietici** din Cimitirul Central, acțiune organizată de Consulatul General al Federației Ruse la Constanța (consul general **V.N. Deomin**). Alături de delegația comunității locale a rușilor lipoveni, au mai fost de față reprezentanții Prefecturii, Primăriei, consulul general al Chinei la

Constanța și consulul onorific al Italiei la Constanța.

Ambasada Federației Ruse în România, prin Excelența Sa Ambasadorul **A.A. Ciurilin**, a organizat o ceremonie de depunere de flori și coroane la **Cimitirul Eroilor Sovietici** din București în ziua de 8 mai, la care a participat și o delegație din partea CRLR, condusă de președintele **Miron Ignat**. Din partea comunității din București au fost prezenți și doi membri fondatori ai CRLR: **Petre Mocenco** și **Echim Andrei**.

După ceremonie, invitații Excelenței Sale A.A. Ciurilin s-au întâlnit la recepția dedicată **Zilei Victoriei** la sediul ambasadei de pe strada Kiseleff.

La Galați, la **Monumentul Eroilor Sovietici** din Cimitirul Eternitatea, comunitatea locală a rușilor lipoveni împreună cu oficialitățile locale au depus coroane și flori în data de 9 mai a.c.

La **Cimitirul Eroilor Sovietici** din Ploiești, județul Prahova, coroanele și florile s-au depus tot pe 9 mai a.c., imediat după intonarea imnurilor naționale al Rusiei și al României. Au fost prezente oficialitățile locale, asociațiile cadrelor militare în rezervă și ale veteranilor de război, gruparea de jandarmi „Matei Basarab” din Ploiești, cărora li s-au alăturat o delegație a

CRLR, împreună cu președintele acesteia, deputatul **Miron Ignat**, o delegație de la firma cu capital rusesc Petrotel-Lukoil (directorii **Andrei Potiomn**, **Constantin Dumitru**, **D.I. Malțev**) și o delegație de la EnergyGas România (director **V.G. Bulavin**).

Manifestarea s-a încheiat la Schnitzel Hous, unde ansamblul folcloric **Ciubeik** al tinerilor din București a creat o atmosferă tipic rusească, invitându-i la joc și cântec pe participanți.

Despre acțiunea de depunere a coroanelor și florilor de la Brăila puteți citi pe pagina 4 a publicației noastre în materialul în limba rusă.

A consemnat
Svetlana MOLDOVAN

ДЕНЬ ПОБЕДЫ

В Бухаресте и в городах, где находятся памятники советским солдатам, павшим во время Второй мировой войны на территории Румынии, делегации Общины русских-липован возлагали венки и цветы к этим памятникам - по поводу 62-летия победы над фашизмом.

В Бухаресте церемония была организована 8 мая с.г. у памятника Советскому Солдату Посольством Российской Федерации в Румынии, и в ней приняла участие и делегация ОРЛР вместе с её председателем, депутатом **Мироном Игнатом**. Затем гости чрезвычайного и полномочного посла **А.А. Чурилина** сразу после возложения венков встретились в посольстве, где вместе отметили **День Победы**.

Также 8 мая с.г. возлагали цветы и в Констанце у Памятника советским героям на Центральном кладбище города, а на церемонии,

организованной Генеральным консульством Российской Федерации в Констанце (генеральный консул **В.Н. Дёмин**) присутствовали местная община русских-липован, члены руководства Префектуры, Мэрии, генеральный консул Китая в Констанце, почётный консул Италии в Констанце.

В городе Плоешть, уезда

Прахова, ансамбль бухарестской молодёжи **Чубчик** присоединился к делегации ОРЛР с её председателем **Мироном Игнатом** и вместе они возложили цветы у Памятника советским героям, как и местные официальные лица, ассоциации ветеранов войны и члены руководства компаний Петротел-Лукойл и Энерги-Газ Румыния. Выступление ансамбля **Чубчик** создало типичную русскую атмосферу, подключив к исполнению песен и танцев всех присутствующих.

Возлагали цветы 9 мая с.г. у Памятника советским героям на кладбище Етернитата и члены ОРЛР Галац вместе с официальными местными лицами.

В Брэиле церемония возложения цветов была организована ОРЛР и местной общиной, и о ней можете прочесть на четвёртой странице нашей публикации.

(С.М.)

Claudia AMELIAN

În perioada 12-13 mai a.c. la Brăila au avut loc două evenimente organizate de CRLR și CRL-Brăila:

- sărbătorirea **Zilei Victoriei** prin prezentarea de referate privind cel de-al Doilea Război Mondial în cadrul ședinței **Centrului de Cercetări privind Istoria și Cultura Rușilor Lipoveni din România** și

- depunerea de coroane și flori la Monumentul Soldatului Sovietic, din cimitirul „Sf. Constantin” din Brăila. Despre ceremonia de flori citiți mai multe detalii în materialul în limba rusă inserat pe pagina 4 a publicației noastre. În cele ce urmează, ne vom referi la activitatea Centrului de Studii Istorice.

Masa rotundă a Centrului, cu tema **„Rușii lipoveni: istorie și cultură”**, a fost deschisă și moderată de către coordonatorii Centrului, președintele CRLR-Iași **Petru Ivanof** și prof. univ. dr. **Feodor Chirilă**.

La începutul ședinței au fost reevaluate motivele pentru care existența acestui Centru este esențială și indispensabilă comunității rușilor lipoveni. Deputatul și președintele CRLR **Miron Ignat** a sesizat interesul rușilor și nu numai vis-a-vis de cine suntem noi, de unde venim și încotro ne îndreptăm. Mulți își exprimă dorința de a ne cunoaște și, din păcate, încă nu putem da răspunsuri clare referitoare la multe aspecte privind originea și trecutul nostru. **Feodor Chirilă**, prof. dr. în științe filologice la Universitatea

„Spiru Haret” din București, a susținut necesitatea de a ne grăbi în privința cercetărilor istoriei și culturii rușilor lipoveni, întrucât deja s-au pierdut multe izvoare importante (scrise și orale) referitoare la noi. De asemenea, toți membrii Centrului au insistat pe studierea și traducerea documentelor istorice existente în limbile turco-osmană, ucraineană, germană, rusă și română ce pot fi descoperite în diverse arhive și chiar în bisericile noastre ortodoxe de rit vechi. Referitor la acest ultim aspect, **Miron Ignat** a subliniat importanța dialogului dintre Comunitate și Biserică, amintind printre altele și de întâlnirea din 27 martie a.c. a reprezentanților celor două părți la Brăila.

În cadrul Centrului s-au făcut propuneri de teme de studii, ce urmează să fie prinse între copertile unor cărți ce vor fi lăsate ca moștenire generațiilor următoare:

1. Monografia orașului Roman – s-au înscris Palaghia și Ivan Radion;
2. Monografia localității Focuri – Fănică Timofte;
3. Monografia orașului Botoșani – Ilarie Ipatov;
4. Monografia localității Sarichioi – Sevastian Fenoghen, Vasile Dolghin, Claudia Amelian;
5. „Istoria și cultura comunităților de staroveri din diasporă” – Pavel Tudose;
6. „Rolul Bisericii și al familiei în conservarea identității etnice și religioase a rușilor lipoveni opinii și debateri” – Alexandr Varona;

7. „Rusia și destinul istoric al rușilor lipoveni” – Alexandr Varona;

8. *Documente privind istoria rușilor lipoveni* – **Alexandru Varona**;

9. Tratat de istorie a rușilor lipoveni (bazat pe documente istorice) – **Feodor Chirilă**.

Alte idei au venit din partea deputatului **Miron Ignat**, care a propus teme noi de cercetare cum ar fi al Doilea Război Mondial și modul cu s-au implicat în acest război rușii lipoveni. **DI Ignat** revine la ideea alegerii pentru Comunitatea Rușilor Lipoveni a unui imn, a unei zile naționale și a unui steag reprezentativ.

Juristul și istoricul **Alexandr Varona** a propus pregătirea de specialiști de limbă turco-osmană și germană sau solicitarea ajutorului unor specia-

liști existenți, consultarea și studierea documentelor și hărților austriece, otomane și rusești din sec. XVII-XVIII.

Profesorul **Feodor Chirilă** a propus cercetarea în primul rând a documentelor românești și a celor existente în arhivele Mitropoliei (cu acordul acesteia). Profesorul F. Chirilă a mai subliniat că în realizarea lucrărilor monografice este bine ca autorii să se pună de acord cu informațiile legate de istoria rușilor lipoveni din România. Un alt obiectiv al Centrului este atragerea tineretului în activitatea de cercetare și pregătirea noii generații de specialiști.

Consilierul CRLR **Petru Ivanof** invită tineretul să se înscrie în Centrul de Cercetări privind Istoria și Cultura Rușilor Lipoveni din România și să propună noi teme de cercetare.

Симион Федотович Штефан, ветеран Второй мировой войны, уроженец с. Каркалиу, живущий сегодня в г. Брэила, выступил со своими воспоминаниями о войне в рамках круглого стола **«Русские-липоване: история и культура»**, состоявшегося 12 мая с.г. в офисе ОРЛР-Брэила.

Дедушка Симион (ему 85 лет) с радостью принял приглашение на празднование в Брэиле Дня Победы вместе с Общиной русских-липован, поскольку он воевал вместе с румынскими и советскими войсками, рискуя своей жизнью в борьбе за независимость европейских стран, а также за независимость нашей страны.

Симион Федотович переехал в Брэилу на работу и ещё потому, что здесь он встретил свою жену. Его жена старообрядка (тогда и нельзя было иначе) из села Новая Некрасовка (Украина).

Вот что он рассказал присутствующим на мероприятии.

«22 июня 1941 г. началась война. Я был тогда в Камню (Каркалиу), уезда Тульча, когда мы все услышали, как загрела артиллерия, поскольку Бессарабия была близко. Тогда наше село прикрыли и не пускали наших рыбаков на воду, чтобы не имели связи с противником. Все собирались на заваленки и разговаривали о войне. Спрашивали меня: „Сеня, что там наши делают на фронте?” (имея в виду советских солдат).

В 1941 году я был в армии. Я попал в 5-й гусарский полк (Regimentul 5 goșiori). Сперва служил в городе Орадя, а потом перешёл в Лугож. Полк носил имя императора Николая Второго, в честь пребывания царя в румынском порту Констанца, по делу договора с румынским королём Каролом I. Полк встречал его в порту 14 июня 1914 г.

Не дай Бог, чтобы это повторилось!

Нам провели инструкцию и составили отдельный полк, в который вошли украинцы, бессарабцы и мы. Нас не послали на восточный фронт, потому что мы были меньшинствами.

Утром, 23 августа, полковник нам сообщил: „Мы заключили трактат с русскими и повернули оружие против немцев!”. Он нас осведомил о существовании нового правительства и о тех партиях, которые теперь составляли правительство. Мы начали собираться к встрече с русскими войсками. Меня первого взяли за переводчика, одели меня в советскую форму и ждали советских около баррикад. Но мы думали: как встречать-то будем? Давайте сделаем советский красный флаг. Но не знали, как поставить молоток, и стали смотреть на рубль. Через 24 часа, возле шоссе первыми появились разведчики на мотоциклах. Румыны, когда увидели их, воскликнули: „Приехали завоеватели Европы!”.

Вместе мы повернули на Запад. Мы перешли через Тису в Венгрию и прибыли в Чехословакию. В 1945 г. мы вошли в горы Татра. Немцы тут укрепились вокруг индустриального центра Брно; у них была крупная артиллерия. Здесь мы вели страшные бои с немцами. 2 часа шла на нас бомбёжка, а потом пошла пехота, артиллерия...

В горах нас застала тяжёлая зима; амблассмент делали в снегу, и за три дня получили по одной кружке замёрзшей фасоли.

В одно утро на нас напали немцы на лыжах, стреляя из пистолетов. Но мы организовались, укрепились, и много из противников попадали.

Дальше мы освобождали чехословацкие сёла, помогали советским войскам. На нашем пути перед артиллерией противника мы должны были срочно окопаться. Я помню, что в одном селе была маленькая церковь. Тут за ночь я вовремя выкопал себе яму, а потом начала бить немецкая артиллерия, и я уже не знал, что там наверху происходит.

Немцы отступили, и мы дошли до Моравии. Тут мы решили ночь отдохнуть, мы были в запасе.

Я писал письмо домой, когда нам сообщили о новой задаче: заменить наших на фронте, которые потерпели большие потери.

Утром 15 апреля 1945 г. мы решили отправиться на место в атаку, хотя у нас и не было артиллерии. Там уже был амблассмент, было и много мёртвых. Немцы нас близко подпустили, они ждали наверху, а потом как пустили огонь! Было ощущение, что земля горела.

Я тоже стрелял, но почувствовал,

что рука у меня занемела. Я думал, что какой-то камень ударил меня, а потом стало жарко. Даже и не заметил, что наши отставали, и я остался один. Я не подымался, потому что наверху летели пули. Снял всё, что на мне было, и котком покатился обратно вниз. Докатился до сержанта. Он мне перевязал руку, а вскоре нашли и доктора. Он также посоветовал прикрыться за недалёкие от нас кусты. До них я трудно добрался, спускаясь зигзагом, опасаясь пули. Набралось много раненых, и нас повезли на повозке в ближайшую больницу. В больнице мы сидели недели полторы-две, потому что некуда было в другое место. Немцы, когда отступали, взорвали железную дорогу. После её починки нас увезли в Миковск.

9 мая я ещё был в госпитале. В 10 часов мы получили весть, что Германия капитулировала. Все раненые, кто на костылях, кто прихрамывая, начали вылезать из больницы и кричать: „Победа! Победа!”.

Ещё некоторое время мы пробыли в Араде, а потом меня отпустили домой, в отпуск.

Во время войны думки были очень страшные. Я мечтал: „Зачем не придёт одна пуля, и всё бы тогда закончилось”.

Хотя я и просил Бога о спасении, я думаю, он меня, дурака, не слушал. Но родители молились, чтобы я вернулся домой. Значит, Бог не даёт каждый раз то, что мы просим, а то, что нужно.

Война была страшная. Не дай Бог, чтобы это повторилось!

А Общине русских-липован Румынии я предлагаю, чтобы мы были в единении и как можно чаще беседовали о нашей истории. Вот, например, я в молодости читал и о нашей истории – старообрядцев».

Записала Клаудия АМЕЛИАН

Клаудиа АМЕЛИАН

День Победы торжественно отметили также и в городе Брэила, в период 12-13 мая 2007 г. Праздник состоялся из двух частей:

- 12 мая - представление работ членов **Центра исторических исследований**, посвящённых Дню Победы,

- 13 мая – возложение венков у памятника Советскому Солдату.

12-го мая в офисе Общины русских-липован Брэилы встретились за овальным столом члены Координационного Совета Центра исторических исследований, члены местной и центральной Общины, редакторы публикаций ОРЛР „Китеж-град” и „Зори” и ветеран Второй мировой войны **Симион Федотович Штефан**, чтобы отметить **62-ую годовщину победы над фашизмом**. Были представлены результаты исследования на тему *Вторая мировая война*. Этому празднику (хотя его отметили после 9 мая) посвятили свой труд юрист и историк **Александр Варона**, преподавательница д-р **Палагия Раднон**, редактор „Китеж-града” **Павел Тудосе**, председатель ОРЛР-Галац **Михаил Данилов**, преподаватель **Иларие Ипатов** из г. Ботошань и **С.Ф. Штефан**. Посредниками представления работ были координатор Центра и председатель ОРЛР-Ясс **Петру Иванов** и проф. д-р фил. наук **Феодор Кирилэ**.

Павел Тудосе подготовил две работы: на румынском языке - **Великая Победа в национальном и международном контексте** и на русском языке - **Маршал северных направлений. К 110-летию со дня рождения Кирилла Афанасьевича**

Мерецкова. Что касается первой темы, ясский журналист пытался подчеркнуть значение великой победы над фашизмом, а в следующей – доказать, какой великий военный был К.А. Мерецков и какова была его роль во Второй мировой войне.

Александр Варона поставил следующий вопрос: **Готовил ли Советский Союз упреждающий удар на Германию в 1941 году?** В этом исследовании автор пытался понять, почему Виктор Суворов защищал точку зрения Германии, убеждая, что Сталин готовил нападение на Европу, почему русские войска также воевали и против Советского Союза, и третий вопрос имеет в виду участие русских-липован во Второй мировой войне.

Иларие Ипатов подготовил сообщение о значении **9-го мая – Дня Победы**. Из-за невозможности присутствовать на этом событии его труд представил вице-президент ОРЛР-Ботошань **Ефим Назаров**.

Палагия Раднон представила на румынском языке **Вклад Румынии в победу над фашистской Германией**. Она отметила, какое напряжение сил означала Вторая мировая война для Румынии, обратив внимание на численность румынской армии, мобилизованной на борьбу против немцев, и на экономическую поддержку армии, в виду больших затрат.

Иван Евсеев тоже не мог приехать, и его заранее подготовленный материал представил **Мирон Игнат**, депутат и председатель ОРЛР. Тимишоарский профессор, д-р филологических наук И. Евсеев пожелал плодотворного будущего и успехов деятелям Центра исторических исследований, чтобы они оставили молодому поколению ценные

Мероприятия в честь Дня Победы

исторические исследования.

Михаил Данилов рассказал нам об отношениях русских-липован города Галац ко Дню Победы и о вкладе русских-липован города в достижение большой победы.

Особым моментом круглого стола были воспоминания военного ветерана о пережитой им войне – **Симиона Федотовича Штефана** (его выступление печатаем на стр. 3).

13-го мая, в воскресенье, после святой литургии, посвящённой

Российской Федерации в Констанце, **Евгением Бедновым**.

Путь к памятнику участников празднования Дня Победы, а также и церемония несения венков были тщательно подготовлены председателем ОРЛР-Брэила, **Федосией Жипа-Рубановой**. Составился караван людей в ширину кладбищенской аллеи, который вела девушка в нарядной фольклорной одежде (очень похожая на снегурочку), из ансамбля „Тихий Дунай”. В руках девушка несла свечу, чтобы *осветить* путь к советским героям Второй мировой войны. После почтительного возложения цветов на памятник, все обратили внимание к русскому гостю. **Василе Долгин**, председатель ОРЛР-Сарикей, угостил вице-консула вином и пирогом, а брэилиане – пасхой и красными яйцами. Христиане даже спели *Христос Воскресе*.

Как обычно, не бывает праздников без гуляния: русские-липоване продемонстрировали умение петь старинные русские песни, вынесенные с собой за границы матушки России, плясать и веселиться. Встреча на перекрёстке (около офиса общины) трёх ансамблей с одной общей песней тоже прошла по плану Федосии

перенесению честных мощей уже во св. Отца нашего Амбросия, митрополита Белокриницкого, на которой присутствовало большинство брэильских старообрядцев и часть их гостей, все отправились на кладбище Св. Константина - возложить венки на памятник Советского Солдата. Здесь собрались многие из русских-липован, часть из них специально приехали в город, в том числе, и члены фольклорного брэильского ансамбля „Тихий Дунай”, включая взрослых и детей, каркалийского ансамбля „Верба” и сарикейского ансамбля „Ландыш”, члены Координационного Совета ОРЛР и председатель ОРЛР **Мирон Игнат**, вместе с уважаемым гостем - вице-консулом Генерального Консульства

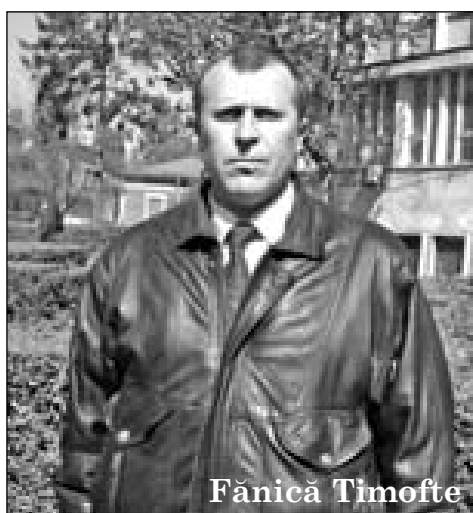
Жипы-Рубановой, а потом уж так развеселились, что трудно было остановить... только сильная жара помогла. Под тенью брезента у офиса продолжались творческие выступления молодых членов «Тихого Дона», а также и талантливых детей из школы № 21, группы «Рябинушка», подготовленной преподавателем русского языка **Михаилом Кирсановым**. Даже и после того, когда гостеприимство брэильян перевело нас в гостиную, где нас встретили с подносом вина, голоса гостей и хозяев не переставали согревать наши души. Все пели не потому, что так было в программе этого события, а потому, что так просила русская душа, нуждающаяся в веселье.

PROFILE: Fănică Timofte

- Medicul care își desfășura activitatea la dispensarul sătesc, m-a primit cu brațele deschise și mi-a oferit postul de asistent. De la început am lucrat cu plăcere și seriozitate, ajutându-i pe locuitorii comunei în problemele lor de sănătate. Satul este mare, oamenii se îmbolnăvesc, au nevoie de tratament... De nenumărate ori, fiind localnic, rezolv urgențele în lipsa medicului. Am făcut o pasiune pentru munca mea.

- *Să nu uităm că erai băiat tânăr, bun de însurătoare...*

Fănică Timofte

- Da, eram singur și era greu. După un timp, am început să-mi caut jumătatea, de la început propunându-mi să-mi aleg ca soție o fată lipoveancă, de aceeași etnie cu mine.

- *Relatează-ne povestea ta de dragoste, Fănică.*

- Cu Maria suntem consăteni, ne cunoșteam de mici. A terminat și ea școala postliceală de medicină și farmacie. Ne-am căsătorit în anul 2001, de sărbătoarea Sf. Trei Ierarhi. După trei ani, a venit pe lume Iuliana.

- *Aveți aceeași profesie, vă completați reciproc. Ați deschis în sat un punct farmaceutic. Armonia conjugală și buna înțelegere au dat roade după câțiva ani de muncă.*

- Așa este. Veniturile comune ne-au permis să ridicăm o casă, chiar în grădina părintească. Mama ne ajută să creștem fetița noastră, noi muncim atât la dispensar cât și pe teren. Dacă doriți, vă invit să vedeți casa.

- *Am intrat într-o vilă modernă și spațioasă, aflată la faza de finisaj. Tâmplărie «termopan», var lavabil, placaje ceramice, calorifere, apă curentă, canalizare. Urcăm la etaj, unde Fănică mă invită pe un balcon spațios și îmi arată, ce credeți, stimați cititori? Îmi arată cu satisfacție biserica cu turle rusești, care se zăresc pe cel mai înalt platou al satului.*

- *Aș vrea să-ți fac o poză, Fănică, pentru «Zorile».*

- Pot s-o chem și pe soția mea? - mă întrebă, dând fuga după soție și fetiță.

**

*

Iată un bărbat care dorește s-o aibă mereu alături, pe cea care îl însoțește pe drumul lung al vieții!

Coborâm pe cărarea din grădina spre casa bătrânească, în timp ce înserarea se așterne peste sat și luna răsare pe cerul înstelat.

- *Господи Исусе Христе Сыне Божий, помилуй нас!*

- АМИНЬ.

În casă, candela aprinsă în fața icoanei, pâlpâie în unul din colțuri.

- *Мир дому сему.*

- С миром принимаем!

Casa este plină de rudele venite de la Iași, «на годовщину». Cuptorul tradițional, care ocupă mare parte din odaie, este un loc strategic pentru copii. Atmosfera este sinceră și prietenoasă. Mă simt atât de bine în această casă simplă, printre focăreni, încât aproape că am uitat că mă așteaptă un drum pe vreme de noapte.

Ne retragem cu Fănică în cealaltă cameră și continuăm conversația „profesională”.

**

*

- *Ai fost ales președinte al comunității locale de către etnicii staroveri. Ce realizări ai în această calitate?*

- În Focuri există ansamblul folcloric „Ogoneok” («Огонёк»), învățăm limba rusă maternă, 85 de elevi studiind această disciplină de trei ori pe săptămână. Dorim să reinființăm școala duhovnicească care a funcționat un timp pe lângă biserică, pentru ca «oaza» staroveră să reziste în cadrul comunei.

- *Deceniul care s-a scurs a fost rodnic. De doi ani îți reprezintă etnia în calitate de consilier comunal. Planuri de viitor?*

- Sunt mulțumit că am venit în sat. Aici mi-am regăsit identitatea de rus lipovean, ceea ce în oraș e mai greu. În viitor, mă bate gândul să-mi completez studiile, deși ne va fi greu, pentru că în august familia noastră se va mări.

- *Să fie într-un ceas bun! Ne vedem la cumetrie!*

Mama lui Fănică, ținând-o pe Iuliana în brațe, îmi spune la plecare:

- *Спаси вас Христос, Татьяна, что зашли в наш дом и познакомились с нами!*

**

*

Tânărul nostru prieten își dorește încă ceva: o icoană ortodoxă staroveră «Трёх святителей: Василия Великого, Григория Богослова и Иоанна Златоустаго», sărbătoare cu semnificație deosebită pentru el, deoarece atunci și-a pus inelul pe deget, cununându-se cu Maria.

Tatiana TIMOFEIOV,
Suceava

Undeva în județul Iași, în sudul Câmpiei Moldovei, în apropierea salbei de lacuri a râului Jijioara, se află satul **Focuri** care, în comparație cu alte localități din județ, este o așezare de dată mai recentă. A luat ființă după Războiul de Independență, în anul 1879, prin împroprietărirea „însurătorilor” veniți din diferite zone ale Moldovei, ca urmare a aplicării legii rurale din 1878. Considerat mare de la întemeiere, actualmente are 4200 de locuitori, încadrându-se în categoria localităților rurale mari.

Satul Focuri este și comună, cu toate funcțiile de coordonare politico-administrative, culturale, sanitare și de învățământ. Populația comunei este compusă din ortodocși, ortodocși de rit vechi și catolici, în următoarea proporție:

- Ortodocși: familii - 1088; persoane - 3200; procent - 75%;

- Ortodocși de rit vechi: familii - 210; persoane - 650; procent - 15%;

- Catolici: familii - 98; persoane - 320; procent - 10%.

Cum de s-au stabilit cele 200 de familii de ruși lipoveni în această zonă, de unde au venit și când, este un subiect de cercetare pentru istoricii etnici. Sursele orale susțin că rușii lipoveni au venit în Focuri odată cu înființarea comunei, la sfârșitul secolului XIX, din nordul Moldovei, din localitățile Manolea, Brătești, Climăuți, Tg. Frumos.

În localitate funcționează trei Biserici: ortodoxă, ortodoxă de rit vechi și catolică. În prezent, în comuna Focuri sunt două biserici lipovenești.

Prima biserică a fost construită din lemn în jurul anului 1900, renovată între anii 1992-1993 și reconstruită între anii 1998-2002. Sfințită în anul 2003 cu hramul «Sfântul Ilie», este folosită numai iarna. A doua biserică a fost construită între anii 1980-1984, este impunătoare, fiind folosită în perioada calduroasă. A fost sfințită în anul 1984 cu hramul «Sfântul Nicolae».

Fănică Timofte

Am ajuns în această localitate, situată în partea centrală a județului Iași, pe drumul județean 281, parcurgând cei 45 km care o despart de reședința de județ.

După informațiile pe care mi le-au dat sătenii, l-am găsit pe președintele local al CRLR la biserică. Dl **Fănică Timofte** comemora un an de la trecerea tatălui său în lumea celor dreți și, conform tradiției, a făcut parastas. Dar a găsit timp să stea de vorbă cu mine și să-mi relateze despre viața sa. Povestea lui este cea a unui tânăr lipovean care a decis să trăiască în satul natal, alături de părinți.

**

*

- Am urmat cursurile liceale în Iași. Prin forțe proprii am terminat școala postliceală de medicină și farmacie, muncind concomitent și pe șantier. După absolvire, am avut de ales între municipiul Iași și viața la țară. La sfatul și rugămintea tatălui meu, m-am întors acasă.

- *Ai revenit în sat acum un deceniu, în anul 1997. Ce s-a întâmplat după ce ai luat această decizie, dle asistent?*

Ivan EVSEEV

În ultima vreme, tot mai mulți dintre prietenii mei români, dar și unii din etnicii ruși lipoveni, mă întrebă despre așa-zisa doctrină a „Euroasiei”, care prezintă un punct fierbinte al dezbaterilor politice și ideologice din Federația Rusă, dar despre care nu prea s-a vorbit și nici nu prea s-a scris în România.

Deși de-a lungul anilor am reușit să strâng un dosar voluminos de materiale referitoare la această problemă, cărțile pe această temă ocupând un întreg raft din biblioteca mea, până acum nu am cedat impulsului de a scrie ceva despre această chestiune.

Pentru asta există mai multe motive. Unul din ele, desigur, este legat de vastitatea și complexitatea temei. Mai important însă cred că e faptul că, deși problema m-a preocupat încă din anii studenției, petrecuți la Universitatea din Sankt-Petersburg, nu am reușit până acum nici să-mi cristalizez în suficientă măsură toate conceptele, nici să-mi definesc prea clar atitudinea mea față de adeptii acestei doctrine, dar nici față de criticii ei destul de înverșunați.

Conceptul „Euroasia” e un punct nodal al problematicii istorico-filosofice subsumate metaforei, cunoscute ca **Ideea Rusă** (*Russkaja ideja*), pe care Vladimir Putin, în ultima sa adresare către Parlamentul Federației și către poporul rus, în calitate sa de președinte în funcțiune, a numit-o, mai în glumă, mai în serios, drept „zăbavă rusă”, adică un adevărat hobby al dezbaterilor intelectuale din țara sa. „În încheiere, - a spus Putin - dragi colegi, îmi permiteți să fac o mică paranteză lirică, în textul pragmatic al cuvântării mele. În primăvara anului 2008, expiră mandatul meu prezidențial. Următoarea adresare către Consiliul Federației o va face un alt șef de stat. Legat de acest lucru, multă lume se aștepta că voi vorbi astăzi despre rezultatele muncii noastre comune, începute în anul 2000. Vă așteptam, de asemenea, să auziți niște recomandări, fundamentate filosofic, privind viitorul nostru. Consider că nu e cazul și nici momentul să facem acum niște autoaprecieri și autoevaluări, iar în ceea ce privește persoana mea, socotesc că e încă prematur să fac cunoscut testamentul meu politic. Deși, a gândi la viitor e un lucru absolut necesar. Iar la noi, există o străveche zăbavă rusă – căutarea unei idei naționale. E ceva asemănător cu aflarea sensului vieții” („*Российская газета*”, (Федеральный выпуск, № 4353, 27 апреля 2007).

Doctrina Euroasiei este legată tot mai de aceste încâpățănate, uneori răscolitoare și dramatice căutări ale viitorului drum al Rusiei în lume și în istorie. În asemenea situații, înainte de a stabili un posibil traseu al viitoarei evoluții istorice a țării lor, gânditorii ruși trebuiau să răspundă la întrebarea: **Rusia este o țară europeană sau una eminentamente asiatică?**

Din punct de vedere geografic, pentru orice om care privește harta acestei mari țări este evident că Rusia Imperială dinaintea anului 1917, ca și fosta Uniune Sovietică sau actuala Federație Rusă au fost și continuă să fie așezate pe ambele continente. De la granițele sale actuale cu Ucraina, R.

„EUROASIA” – concept etnocultural și doctrină geopolitică

V.N. Vaznețov, *Viteazul la răscruce de drumuri*

Belorus și cu țărmurile Mării Baltice până la Munții Urali, Rusia ocupă zona estică a Europei. De la Urali până la Vladivostok și Insula Sahalin, ea se întinde pe un teritoriu nord-estic al continentului asiatic. Dar asta nu înseamnă că locuitorii părții apusene a Federației Ruse, să zicem cei din Sankt-Petersburg sau cei din Kaliningrad sunt „europeni” sută la sută, diferențiindu-se de locuitorii pur „asiatici” din Vladivostok sau Kamceatka.

Unii și alții vorbesc aceeași limbă, majoritatea lor împărtășesc aceeași credință creștin ortodoxă, ascultă muzica rusă a lui Ceaikovski sau Rahmaninov, îi socotesc drept scriitorii lor clasici pe Pușkin, Dostoievski și Tolstoi. Cu alte cuvinte, din punct de vedere cultural, ei aparțin civilizației ruse, net deosebită de cultura Indiei, Chinei sau Japoniei.

Cultura națională însă nu e doar totalitatea formelor ei majore, ci și o anumită mentalitate comună, tradiții populare asemănătoare sau identice, instituții îndătinat și o istorie comună. Din acest punct de vedere, lucrurile nu mai sunt atât de simple. Ele se complică, pe de o parte, prin faptul că pe teritoriul Federației Ruse, atât în partea ei apuseană, cât și în cea asiatică, în afară de ruși, trăiesc foarte multe etnii alogene de obârșie finică, turanică, caucaziană, mongolă etc. Pe de altă parte, istoria Rusiei s-a împletit foarte strâns atât cu Europa, cât și cu Asia. Nu întâmplător, despre Rusia și despre civilizația ei, uneori, în mod voit tendențios, alteleori, dintr-o insuficientă cunoaștere, s-a vorbit și s-a scris ca despre o țară barbară sau înapoiată, despotice-asiatică, opusă culturii țărilor occidentale. Puncte diferite, chiar diametral opuse, în această delicată chestiune s-au auzit venind chiar de la reprezentanții intelighenței rusești sau de la elitele ei politice.

Etnogeneza poporului rus include două componente esențiale: una ariană, deoarece toate seminiile slave, aparțin mării familii indo-europene, și alta asiatică, venind mai ales dinspre neamurile

ugro-finice și dinspre cele tătaro-mongole. În genele oricărui rus și în subconștientul întregului său neam, nu pot să nu existe sedimentele unor amintiri ancestrale privind patria lor primordială, pe care *Cronica lui Nestor* o fixează undeva pe Dunărea mijlocie, iar savanții de astăzi o văd extinsă între Vistula, Dunăre și Carpați. Pe de altă parte, infuzia de sânge asiatic a însoțit aproape toată istoria slavilor răsăriteni.

Împinși, pe la sfârșitul ultimului mileniu înaintea erei noastre, de către triburile războinice ale celților spre est, strămoșii rușilor s-au așezat pe Nipru, întemeind Statul Kievean, distrus, ulterior, din cauza conflictelor interne, dar mai ales sub loviturile necruțătoare ale popoarelor nomade din stepele asiatică. Dar cucerirea și stăpânirea tătaro-mongolă nu au însemnat numai jaf, asuprire și distrugere, ci și un anumit tip de conviețuire și de înrăurire sau osmoză etnoculturală. Tot mai mulți istorici sunt de părere că Statul Moscovit, la început un mic cnezat, devenit mai târziu un țarat, transformat, sub Petru I, în imperiu, își datorează apariția tocmai stăpânirii Hoardei de Aur. Unii specialiști (L.N. Gumiliov) consideră că vechii locuitori ai Kievului și rușii, uniți în jurul Moscovei, sunt două etnosuri diferite.

Dar Rusia nu a devenit niciodată un stat eminentamente asiatic, deoarece a avut mereu și o privire orientată spre Europa. Mai întâi, a fost creștinismul venit dinspre Bizanț în secolul al X-lea. Un viraj brusc spre Occident l-au reprezentat mai ales reformele lui Petru I, iar următorii împărați ai Rusiei au fost interesați atât de o politică europeană, cât și de treburile Asiei și Orientului în general.

Europenizarea Rusiei, efectuată într-un ritm forțat, așa cum s-a întâmplat sub Petru I sau cum s-au petrecut lucrurile după destrămarea Uniunii Sovietice, nu a fost însă percepută de întregul popor ca progres și ca un bine general. Mulți dintre ruși au văzut-o și continuă să o privească ca o renunțare la identitatea lor etnică și ca o abandonare a tradițiilor și intereselor naționale.

Aceste reacții de respingere colectivă a Apusului au luat uneori forme paroxistice, atitudini și reacții de o vehemență ieșită din comun. Exemplul cel mai grăitor în acest sens îl reprezintă schisma bisericească din secolul al XVII-lea, când cea mai activă și mai viabilă componentă a etnosului creștin rus, în mod eronat așa-zisii „raskolnici” (adeptii cultului bisericesc introdus de cneazul Vladimir în 988), s-au opus reformelor religioase ale țarului Alexei Mihailovici Romanov și ale patriarhului Nikon, menite să aducă Biserica Rusă spre o mai mare apropiere de ritul bizantin modernizat și chiar de cel catolic.

Înclinațiile asiatice sau, dimpotrivă, ispitele occidentale, existente multă vreme sub forma unor trăiri emotive și porniri inconștiente, au căpătat un contur filosofico-teoretic abia în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Drept detonator al dezbaterilor pe tema Răsăritului și Apusului a servit celebra *Scrisoare filosofică* a lui A. Ceadavev care declara că singura cale posibilă a dezvoltării Rusiei este orientarea ei spre Occident, preamărind, totodată, reformele lui Petru cel Mare și minimalizând sau detestând realitățile istorice din trecutul Rusiei. „*Deși ne aflăm la Răsărit, noi nu am aparținut niciodată Orientului*” – scria acest precursor al mișcării antimonarhice decembriste. El vorbea de un adevărat „gol” istoric dinaintea reformelor lui Petru I, iar drumul tras de acest suveran era singura cale firească a dezvoltării Rusiei: „*Petru cel Mare nu a găsit la el acasă decât o foaie albă, dar cu mâna sa puternică a scris pe hârtia albă a istoriei Rusiei cuvintele Europa și Occidentul*”.

Cei care au aderat la ideile lui Ceadavev și au îmbrățișat idealurile liberalismului european, au format tabăra „occidentalștilor” (rus. *zapadniki*). Oponenții lor, cei care susțineau ideea Rusiei, ca țară a unei culturi și istorii aparte, cei care priveau cu un ochi critic anumite aspecte ale civilizației apusene, încercând să țină țara lor la distanță de constituționalismul și liberalismul european, s-au numit „slavofili” (rus. *славянофилы*). Marii reprezentanți ai acestei mișcări (frații **Aksakov**, **I. Kireevski**, **A. Homeakov**, **Ju. Samarin** etc.), la care trebuie adăugat și numele marelui romancier **F.M. Dostoievski**, proclamau ortodoxismul rus drept unicul liant al națiunii, monarhia ca singura formă de guvernământ potrivită Rusiei, iar obștea țărănească drept model al organizării sociale de tip democratic.

Variante ale ideologiei slavofile au fost **bizantinismul** lui N.K. Leontiev (1831-1891), **panslavismul** lui N.Ja. Danilevski (1822- 1885), **panmongolismul**, susținut de unii lideri turanici, având însă ecou și în opera

marelui poet simbolist Aleksandr Blok. Drept motto al poemului său **Scitii**, el pune cuvintele lui Vl. Soloviov: „*Пан-монголизм! - Хоть имя дико, но мне ласкает слух оно*”. Iar în textul poeziei-manifest înserează celebrele sale versuri: „*Да, скифы - мы! Да, азиаты - мы, /С раскосыми и жадными очами!*”.

Cea mai nouă formă de reluare a ideilor slavofile o reprezintă curentul **Euroasia**, ai cărui adepți s-au autointitulat „euroasiatici” (rus. *евразийцы*). El a apărut în mediul intelectual al emigrației ruse, după Revoluția bolșevică din 1917, fiind reluat, completat și ușor modificat, în anii perestroikăi gorbacioviste și cultivat intens de către mulți reprezentanți ai elitei politice din Federația Rusă a zilelor noastre.

Întemeietorii acestui curent de gândire social-filosofică și politică sunt **N.S. Trubetșkoi** (1890-1938), mare lingvist, întemeietor al fonologiei și al școlii structuralismului praghez, istoricul **Gheorghi Vladimirovici Vernadski** (1886-1973), geograful **Piotr Nikolaevici Savițki** (1895-1968), criticul de artă **Piotr Petrovici Suvčinski** (1892-1985), filosoful-teolog **Gheorghi Vasilevici Florovski** (1892-1979), **Lev Platonovici Karsavin** (1882-1952) ș.a.

Grupul euroasiaticilor s-a constituit în anii 1920-1921, la Sofia, când s-a lansat volumul lor programatic **Исход к Востоку. Предчувствия и свершения** (*Marșul spre Orient. Previțiuni și fapte*). Cercul lor e foarte activ și plin de inițiativă. Reușesc să scoată un ziar propriu, denumit „Euroasia”, iar în anul 1932 să organizeze chiar și un congres la Praga.

Ideea principală era recunoașterea Rusiei ca țară-continent, cu un specific etnic și cultural pronunțat, cu un destin propriu, chiar unic, în istorie. Rusia era opusă Europei Occidentale, dominată de cultura „romano-germanică”, caracterizată prin atașamentul ei pentru așa-zisele *sisteme raționale* (rus. „*мудрость систем*”), prin exacerbarea valorilor materiale, prin individualism și prin tendința de a considera existentul ca model etern de ființare socială. Reluând ideea slavofililor cu privire la triada **ortodoxie-monarhie-caracter popular** (rus. *православие-монархия-народность*), ei acordau o mare atenție conceptului de «simfonism» ce trebuie să caracterizeze relațiile dintre individ și colectivitate, dintre conducător și mase, dintre ruși, ca populație majoritară, și cele aproape 400 de etnii, în majoritatea lor, neslave din componența statului rus.

Euroasiaticii reclamau necesitatea unei conduceri centralizate puternice a statului, opusă constituționalismului, democratismului și liberalismului apusean. Poporul rus, spuneau ei, e prea atașat ideii de *adevăr* (rus. *правда*, are și sensul de „dreptate”), ca să accepte inegalitățile sistemului capitalist de tip apusean. De aici provenea și un gen de atitudine ambiguă față de sistemul socialist ce se construia în Rusia Sovietică.

Existau printre euroasiatici și unii oameni ce credeau că socialismul, într-o formă umanizată, e una din posibilele soluții ale propășirii țării lor de origine, față de care nutreau un mare sentiment de nostalgie patriotică. Nu întâmplător, marele filosof al emigrației ruse

Nikolai Berdiaev îi învinuia pe euroasiatici de anumite simpatii pentru bolșevism. Însă și opozanții înverșunați ai comunismului bolșevic erau convingși că o eventuală prăbușire a acestui sistem de teroare socială nu va duce la o întoarcere spre capitalismul liberal de genul celui din Europa Occidentală. Acest sistem al inegalității sociale, credeau ei, i se va împotrivi spiritul poporului rus, caracterizat prin atașamentul său la ideea dreptății și echității sociale («*правда*» și «*справедливость*»), izvorâte din doctrina creștin ortodoxă.

Ca și predecesorii lor slavofili, reprezentanții acestei mișcări considerau creștinismul drept temelie și osatura oricărei ideologii sau politici viabile pentru o țară cum e Rusia. Ei vedeau în poporul rus un neam cristoforic (народ-богоносец) și nu erau deloc străini de ideea mesianismului rus, formulată încă în secolul XV în scrisoarea călugărului Filoftei de la o mănăstire din regiunea Pskov, adresată țarului Ivan al III-lea, referitor la misiunea Moscovei, menită a deveni a **treia Romă**. După cum scria **N.S. Trubetșkoi**, creștinismul rus nu e doar o religie națională, ci și un sistem de gândire și de simțire integrator care va reuși, treptat, să fie asimilat de către religiile islamice, lamaiste, budiste sau șamanice, împărțite de către popoarele care intră în componența statului rus.

Doctrina euroasiaticilor, elaborată mai ales în mediile emigrației ruse, începe să fie cunoscută și cultivată în Uniunea Sovietică, în anii „perestroikăi” gorbacioviste. Apoi continuă să frământa opinia publică rusească după destrămarea imperiului sovietic. Un rol important în popularizarea și în fundamentarea istorică a ideilor despre Rusia, organic legată de Asia, l-au avut lucrările lui **Lev Nikolaevici Gumiliov** - ultimul mare reprezentant al euroasianismului clasic. Fiu al **Annei Ahmatova** și al poetului simbolist **Nikolai Gumiliov**, executat de către organele represivii sovietice, Lev Gumiliov a petrecut zeci de ani în lagărele staliniste din Siberia și din stepele Kazahstanului, folosind orice clipă prielnică pentru cunoașterea limbii și istoriei popoarelor orientale. După grațierea sa în anul 1956, a susținut două teze de doctorat - una de istorie și alta de filosofie, lucrând apoi ca cercetător științific pe lângă Universitatea din Sank-Petersburg. Publică, una după alta, cărți despre istoria popoarelor turco-mongole și despre relațiile lor cu slavii de est: **История народа Хунну** (1960), **Открытие Хазарии** (1966), **Древние тюрки** (1967), **Этногенез и био-сфера земли** (1979), **Древняя Русь и Великая степь** (1989), **От Руси к России** (1992).

Cine a vizitat Rusia în ultimele decenii, știe că lucrările lui Gumiliov, deși apăreau în numeroase ediții și cu tiraje mari, se puteau obține numai „la negru” și „pe sub mână”. Succesul lor se explica atât prin actualitatea subiectelor tratate, cât și prin faptul că istoricul și etnologul Gumiliov a adoptat în scrierile sale un stil eseistic captivant. Nu fără un gen de răutate și invidie, unii dintre istoricii ruși „academiști” au numit cărțile lui Gumiliov „romane despre trecut”.

Familia Gumiliov

Katorită talentului scriitoricesc și erudiției autorului lor, lucrările lui Lev Gumiliov au sporit în mod considerabil numărul adepților teoriei unei Rusii euroasiatice, lucru pe care îl remarcă și cunoscutul rusist elvețian, **Georges Nivat**, în cartea sa despre Rusia perioadei lui Elțin: „*Dimensiunea eurasiatică a Rusiei n-a suferit de pe urma evenimentelor; dimpotrivă, s-a întărit. Cu alte cuvinte, «eurasiaticii» și discipolii lor sunt mulți. Printre ei se numără și etnologul și geograful oarecum mistic Lev Gumiliov, care susținea că Rusia este mai mult Asia decât Europa, că e permanent nomadă, că-și aglutinează limba, așa cum se întâmplă cu limbile siberiene, și că trebuie să-și caute împătimirile într-un viitor asiatic. Deși e mort de câțiva ani, Gumiliov nu numai că nu s-a demodat, ci joacă un rol mitic din ce în ce mai important*” (*La pas prin noua Rusie*, 1997).

În cărțile lui Gumiliov găsim aproape toate tezele principale ale euroasiaticilor, completate și întărite cu unele precepte din noua și originala sa teorie a etnogenezei, bazată pe conceptul de «pasionarism» și pe rolul unor personaje istorice pasional-carismatice. Un astfel de personaj istoric, după părerea savantului rus, a fost Ginghizhan - întemeietorul celui mai mare imperiu din istoria lumii.

Gumiliov modifică în mod substanțial viziunea asupra rolului în istorie a acestui mare cuceritor, accentuând rolul său de întemeietor și deschizător de drumuri pentru marșul triumfal al viitoarei civilizații europene. Euroasiaticilor le făcea plăcere să-l citeze pe Marco Polo, care îl caracteriza pe marele conducător al mongolilor astfel: „*Atunci când Ginghizhan cucerea un anumit ținut, el nu asupra populația locală, nu le lua drepturile și nici averile lor, ci așeza doar pe omenii lui să-i conducă, el urmându-și mai departe drumul cuceririlor sale. Când populațiile țărilor și ținuturilor cucerite se convingeau că nu suferă niciun neajuns sub stăpânirea sa și vedeau generozitatea acestui mare conducător, deveneau niște supuși credincioși, devotați trup și suflet marelui suveran. După ce și-a creat, în acest chip, o imensă masă de oameni loiali, care păreau să poată acoperi întregul pământ, el a început să-și facă planul cuceririi unei lumi întregi*”.

În concepția lui Lev Gumiliov, Rusia este un fel de continuare a Ulusului Mongol, care a realizat poate una din cele mai importante acțiuni sau încercări de unificare a celor două con-

tinente în unul singur. „*Acest continent - scrie Gumiliov - într-o perioadă istorică ce poate fi atestată documentar, a fost supusă unei triple unificări și fuziuni. Prima dintre ele au înfăptuit-o khazarii; kaganatul creat de ei, în secolele 7-10, se întindea de la Marea Galbenă până la Marea Neagră. Mai târziu, locul lor a fost ocupat de mongoli, veniți de pe întinsul Siberiei. După căderea imperiului lor, acest rol unificator a revenit Rusiei: începând din secolul al XV-lea, rușii au înaintat spre Oceanul Pacific. Noul stat a devenit astfel moștenitorul kaganatului Turanic și al Ulusului Mongol*».

Ginghizhan

Lucrările lui Gumiliov și ale altor reprezentanți ai mișcării euroasiatice au avut ecou nu numai în Rusia, ci și în statele turanice independente, desprinse din fosta Uniune Sovietică, precum Kazahstanul, Uzbekistanul sau Turkmenia, ca să nu mai vorbim de Republica Mongolă, unde marelui conducător al popoarelor din stepele Asiei se ridică numeroase monumente, se toarnă filme eroizante, se scriu multe cărți elogioase.

În actuala Federație Rusă, unele idei ale euroasiaticilor, completate cu motive antiglobalizante și ameri-

Ginghizhan

canofobe, au fost preluate de o nouă generație de exponenți care alcătuiesc partida așa-zisilor «neoeuroasiatici». Ideologii mai importanți ai acestei mișcări, care uneori se intitulează partid, sunt **Aleksandr Dughin** (1962), doctor în filosofie, consilier al președintelui Dumei de Stat, autor al cărților **Bazele geopoliticii, Misterele Euroasiei**, și **Igor Panin**, profesor la Academia Ministerului Afacerilor Externe, autor al cărților **Războiul informațional și puterea, Războiul informațional și Rusia**.

Aleksandr Dughin promovează, într-o formă extrem de tranșantă, ideea necesității unei autoredfinirii etnice a poporului rus și a politicii țării sale, în condițiile «globalismului atlantic» și a ofensivei ideologice antirussești, duse sub egida Statelor Unite ale Americii. Un timp, naționalismul său și elogiul unei democrații originale rusești, au servit drept baza teoretică ideologiei Partidului Național Bolșevic al lui Eduard Limonov, recent interzis pentru excesele sale naționaliste, xenofobe și acțiunile turbulente-huliganice. Este interesant de observat că adepții lui Limonov se îmbrăcau în cămăși («rubăști») negre, fără gulere, aidoma celor purtate de staroverii ruși, încercând să sublinieze, prin aceasta, înrudirea lor cu o mișcare popu-

lară străveche, îndreptată împotriva tendințelor de occidentalizare a Rusiei.

Într-un interviu recent, intitulat **Угрозы для России и поиск идентичности** (<http://www.patriotica.ru>), Dughin afirmă că pentru adevărații patrioți ruși trebuie să fie clară ideea incompatibilității cu civilizația occidentală. „*Pentru noi, euroasiatici, Apusul este împărăția Antihristului, un loc damnat. Noi suntem împotriva dizolvării Rusiei în civilizația occidentală, suntem împotriva europocentrismului, dar și împotriva globalismului atlantic*”.

Ideile lui Dughin sunt consonante cu tezele celui de al doilea reprezentant marcant al „neoasiaticilor”, **Igor Panin**, care a lansat recent pe cunoscutul portal de internet KM. RU, un ambițios program politic, intitulat *От Единой России к Евразийской Руси* (<http://www.km.ru/magazin>), în care schițează istoricul conceptului Euroasia, ca mentalitate, ideologie și geopolitică. Autorul afirmă necesitatea nașterii unei lumi multipolare, în care Rusia să facă parte din unul dintre acești poli multipli, alături de unele țări asia-

tice ca Iranul, India sau China, deși nu exclude nici o posibilă alianță cu Germania.

Euroasiaticii actuali consideră că o bună parte a elitei politice din Rusia lui Putin împărtășesc ideile lor. Într-adevăr, le găsim în luările de poziție atât ale liderilor importanți ai Kremlinului, cât și ale acelor care afișează un gen de opoziție față de oficialitățile Rusiei. În acest sens, îl putem cita pe vicepremierul **Serghei Ivanov**, privit ca succesor aproape sigur în scaunul prezidențial, după expirarea mandatului lui Putin. Într-un interviu acordat ziarului „Financial Times”, înaltul demnitar spunea: „*Niciodată Rusia nu va accepta 100% modelul de conducere al politicienilor anglo-saxoni. Vă place sau nu vă place acest lucru – asta e o altă chestiune. Eu vă spun cum stau lucrurile în realitate. Rusia este o țară imensă, iar mentalul unei bune părți a populației mai nutrește iluzia unui țar, deși acest lucru e, desigur, regretabil*”.

În ceea ce privește opoziția, probabil se știe că **Vladimir Jirinovski**, pe care unii îl consideră un fel de „măscărici” al scenei politice rusești, în cartea sa cu

titlul epatant „*Ultimul salt spre sud*” (**Бросок на юг**) a formulat, în stilul său caracteristic, plin de metafore hiperbolizante, ideea că interesele geopolitice ale Rusiei se află nu în Europa, ci în Asia.

Mulți observatori ai scenei politice rusești deslușesc în mișcarea euroasiatică un gen de criză ideologică. Poate că au dreptate, deoarece necesitățile de autoanaliză și de autoidentificare ale unei națiuni apar mai ales în momente de criză și de răscruce de drumuri în istoria unui popor. Numai că atât străinii, cât mai ales rușii, remarcă faptul că o trăsătură a caracterului lor național este această înclinație de autodefinire perpetuă. Istoricul englez **Geoffrey Hosking**, în interesanta sa carte **Rusia – popor și imperiu (1552–1917)**, tradusă recent de către colegele mele de la Universitatea de Vest din Timișoara, **Hortensia Pârlog** și **Maria Teleagă** (Ed. Polirom, Iași, 2001), consideră drept motiv al încercărilor de autoevaluare și de autodefinire faptul că „*Rusia, deși formează un stat cu istorie îndelungată, nu a devenit încă un stat-națiune*”.

Se pare că mai aproape de adevăr e marele om de cultură rus, academiicianul **Dmitri Lihaciiov**, care, în ultima sa carte, **Раздумья о России**, plecând de la observația lui Cehov din nuvela „**Stepa**” („*Rusului îi place mai mult să-și amintească, decât să trăiască*”), consideră că prezentul e mereu perceput de poporul său ca o stare de criză, de aceea, el preferă să-și amintească trecutul și să se proiecteze mereu în viitor. Iar Fiodor Dostoievski vorbea de „*Rusia care nu încetează să se autoedifice*” („*вечно создающаяся Россия*”). Nu e departe de această constatare nici **A. Herzen**, gânditorul autoexilat la Londra, care spunea: „*În Rusia nu există nimic terminat, consolidat sau pietrificat: totul pare a fi în stare de pregătire a unei viitoare construcții*”.

Este evident că doctrina euroasiaticilor, chiar dacă nu va deveni piatra unghiulară a unei Rusii viitoare, are șanse să fie totuși o cărămidă sau chiar un stâlp de susținere a viitorului edificiu al acestei țări, ce revine în forță, ca un actor tot mai important, pe scena politicii mondiale.

Сулинские новости

Уважаемая редакция, пишу

вам из города Сулина о

наших новостях, о буднях и

праздниках нашей общины.

После окончания ремонта нашего «дома» (место, где члены ОРЛР-Сулина встречаются и проводят разные мироприятия), состоялось недавно освящение этого «дома». Службу по этому поводу вёл отец **Михаил**, которому помогал «старый» батюшка **Савин** и другие клирошане нашей церкви. Участвовали и члены общины.

Другое событие произошло на днях, когда мы купили для нашей общины электроаппаратуру - компьютер, принтер, фотокамеру, телевизор и KVK. И так исполнилась наша многолетняя мечта - иметь свой приличный «дом» и современную аппаратуру, необходимую для обучения молодёжи.

Правда, у многих учеников и молодых ребят из

среды русских-липован нашего города имеются компьютеры, но мы приобрели именно для тех, кто желает учиться на них, не имея их дома. Не умеющим работать на компьютере в нынешний день трудно найти работу.

В прошлое воскресенье в нашем доме, со всеми «чайками» и «русалками», мы просмотрели фильмы, снятые на спектаклях, где участвовали наши ансамбли в последние 5 лет. Получив удовольствие от просмотра (делая и критические замечания), мы заметили, как быстро пролетело время: юные члены из группы «Русалка» стали уже взрослыми, а мы, эти «пожилые», стали мудрее.

В январе этого года в этом обновлённом доме мы справили Рождество Христово, затем новый старый год, на котором присутствовали мэр нашего города г-н **Думитриу Аурел**, а также вице-мэр **Михай Андрей**.

В феврале наши женщины участвовали в спектакле-конкурсе „Miss intelcpiune”, где наши выиграла первые два места. Это были **Попа Маруся** и **Сербов Елена**, получившие материальные и денежные подарки от мэра города.

День 8 марта тоже вместе встречали в нашем доме, с нами были и гости из городского Дома

культуры.

В мае наши молодые из группы «Русалка» с успехом выступили в спектакле, посвящённом дню 1 Мая. По воскресеньям мы ведём репетиции, готовясь к летнему сезону, когда будем выступать на сцене города, а также и на сценах других городов, сёл и по телевидению.

В конце хочу поблагодарить всех тех, кто нам помог осуществить наши мечты и особенно желаем здоровья и счастья нашему депутату **Мирону Игнату**, который обеспечил нам финансирование этих инвестиций, **Ирине Фрол** - исполнительному директору нашей Общины, работающей с которой было удовольствием, **Виталию Финюгану** - генеральному секретарю нашей Общины, с которым мы всё время держали связь. Желаем всем здоровья и счастья!

Пользуясь случаем, желаю здоровья и счастья в личной жизни женщинам вокальной группы «Чайка», покоя и мира в их семьях, а также и всего хорошего молодёжи ансамбля «Русалка».

Председатель комитета
ОРЛР - Сулина
Я.А. ГАЛКИН

În vechea cetate

După o mai lungă întrerupere s-au reluat anul acesta, în luna mai, stagiile de perfecționare a cadrelor didactice care predau rusa ca limbă maternă. Localitatea desemnată să găzduiască întâlnirile, trei la număr, dintre formatori și colegii acestora din învățământul preuniversitar a fost vechea cetate de scaun a Moldovei, **Suceava**. Manifestarea a însemnat, înainte de toate, un util schimb de opinii, în sensul că fiecare din cei prezenți (au fost zece persoane) a vorbit despre problemele cu care se confruntă în munca de la catedră, despre metodele folosite în predare, despre utilizarea tehnicii moderne în didactică, pentru un plus de atractivitate al orei. La rândul lor, formatorii (conf. univ. dr. **Ilie Danilov** și lector univ. dr. **Leonte Ivanov**, ambii din Iași) au propus teme de dezbateri diverse, din domeniul precum culturologia, mitologia slavă, literatura rusă a secolului XX, lingvistica și paremiologia. Expunerile au alternat cu discuțiile interactive, cu proiectarea unor filme rusești (**Insula**, în regia lui Pavel Lunghin, **Vii**, pe motive din nuvela omonimă a lui Gogol, **Snegurocika**, după A.N. Ostrovski), cu prezentarea unor cărți nou apărute din sfera literaturii și lingvisticii ruse.

Există, firește, și numeroase aspecte mai puțin plăcute în munca profesorilor din satele Moldovei și acestea ne interesează în primul rând: lipsa în continuare a manualelor, a dicționarelor școlare, a materialelor ajutoare (ecranizări, desene animate rusești pe suport electronic, audiocasete, videoproiectoare etc.), a unor antologii cu texte axate pe nivele de pregătire, sărăcia aproape proverbială a sălilor de clasă de la noi, interesul nu tocmai entuziasmant pentru limba rusă al familiilor de lipoveni, compensat, într-o oarecare măsură, de cereri ale copiilor români de a frecventa cursurile, necesitatea organizării unor activități comune (tabere, manifestări artistice, întreceri sportive), care să-i ajute pe copii să se cunoască mai bine, să devină solidari.

S-a atins, cum era de așteptat, și problema viitorului limbii ruse, a perspectivelor pentru cadrele didactice cu această specializare. Deocamdată, singura perspectivă certă este lipsa de perspectivă, bezna totală. Or, dacă motivație nu e, nimic nu e.

(L.I.)

„La religione è tornata ad essere una componente significativa del panorama culturale”
Giovanni Filoramo

Victor VASCENCO

Carta lui Melchisedec *Lipovenismul, adică schismaticii sau rascolnicii și ereticii rusești*, scrisă la sfârșitul anilor '60 ai secolului al XIX-lea și publicată în 1871, este prima lucrare românească, de proporții respectabile [11]¹, în care se ia în discuție, între altele, problema staroverilor din România. Am spus „între altele”, întrucât problema enunțată prezintă doar unul din următoarele trei aspecte tratate de autor.

1. Schisma din sânul Bisericii Ruse de la mijlocul secolului al XVII-lea și urmările ei;

2. Staroverii („schismaticii” în terminologia autorului) din Bucovina, Moldova, Dobrogea și Muntenia;

3. Sectele ruse (și ramificațiile lor în România): epoca prenikoniană începând cu secolul al XI-lea și epoca postnikoniană începând cu secolul al XVII-lea.

Termenul *lipovenism* din titlul lucrării nu trebuie să ne inducă în eroare, căci el are aici o valoare pancronică, desemnând în concepția lui Melchisedec toate curentele religioase sectare din Rusia ortodoxă, deci după creștinare, inclusiv lipovenismul românesc (secolul al XVIII-lea și urm.). Despre acesta din urmă (vezi mai sus pct. 2), singurul aspect care ne-a interesat propriu-zis, autorul vorbește, în diferite locuri, de-a lungul a peste 180 de pagini (o treime din lucrare).

În această parte a cărții (despre lipovenii români), care este originală și inedită (celelalte două părți: schisma și sectele reproduc idei cunoscute²), prezintă un interes deosebit trei chestiuni:

- ierarhia lipovenească de la Fântâna Albă și relațiile ei cu ierarhia staroveră din Moscova;

- diferențele liturgice dintre cultul ortodox oficial și cel lipovenesc de rit sacerdotal (20 de deosebiri formale, care „...nu se ating de fondul dogmatic al religiei” [11; 217], ca de ex. proscomidia, adică pregătirea pentru împărtașanie, statutul exclamației *aleluia* (de câte ori se rosteste), numărul închinăciunilor, modalitatea înghinării în biserică etc.);

- demografia statistică a populației lipovenești din România.

Ceea ce ne-a determinat să facem această expunere despre lucrarea lui Melchisedec, azi o raritate bibliografică, și autorul ei este faptul că, în ciuda primordialității acesteia în cadrul scrierilor istoriografice privind panorama culturală a lipovenilor, lucrarea este extrem de puțin cunoscută. Ce-i drept, ea figurează, să zic așa „obligatoriu”, în bibliografii, însă mai totdeauna strict formal, fără să fi fost citită de cei ce o amintesc. Iar, dacă cumva se menționează în text, aceasta se face din fuga condeiului și în necunoștință de cauză (una din puținele excepții de la această regulă o constituie studiile interesante, cu caracter istoric, ale lui **Alexandr Varona** din București).

În ceea ce urmează vom încerca să prezentăm, sub forma a șapte secvențe, personalitatea autorului și epoca în care a trăit acesta, specificul lingvistic al lucrării sale, scrise mai bine de 130 de ani în urmă, și principalele aspecte ale concepției lui Melchisedec în materie de lipovenism.

MELCHISEDEC ȘI EPOCA SA.

SCHIȚĂ BIOGRAFICĂ

Numele laic al lui Melchisedec este **Mihail Ștefănescu**. S-a născut în comuna Gărcina de lângă Piatra Neamț în 1823 (pe piatra de mormânt -

MELCHISEDEC ȘI LIPOVENII

1822) și a încetat din viață în 1892. Provine dintr-o familie de preoți, din tată în fiu. După studii incununate de succes la Seminarul de la Socola, devenit mai târziu Seminarul Veniaminian, se dedică și el vieții preoțești.

La vârsta de 20 de ani îmbracă rasa călugărească și adoptă un nou nume, Melchisedec, antroponim biblic de origine ebraică cu sensul „rege-preot”, purtat pentru întâia oară de împăratul Salemului (Ierusalimului) [8; 821] [7; 6]. Cu acest nume va deveni cunoscut mai târziu ca teolog, cărturar și istoric român [4; 1484], [5; 1512], [18; 166].

Tineretea sa coincide cu perioada Regulamentelor Organice (1828-1834), când se proclamă limba română ca limbă a statului și Bisericii, a învățământului și justiției [4; 158]. Este, mai apoi contemporan cu oameni de seamă ca B.P. Hasdeu și Titu Maiorescu, cu istorici ca Nicolae Bălcescu și A.D. Xenopol, cu Eminescu, Luceafărul poeziei românești, și cu mari evenimente din istoria Țărilor Române: Revoluția de la 1848 și Războiul pentru Independență (1877-1878) (a donat statului o sumă importantă de bani pentru înzestrarea armatei naționale care lupta contra turcilor).

În virtutea realelor sale aplicații pentru studiile teoretice, este trimis în 1848 să urmeze cursurile Academiei de teologie din Kiev (*Kievskaja duhovnaja akademija*), la absolvirea căreia, în 1851, i se atribuie titlul de magistrul în teologie și litere. Face cu acest prilej călătoria de studii la Odesa și Sankt-Petersburg, reușind să aprofundeze unele cercetări de bibliotecă și mai ales să-și perfecționeze cunoștințele de limba rusă, ce-i vor fi necesare 20 de ani mai târziu cu prilejul misiunii diplomatice la curtea țarului (v. infra).

După întoarcerea sa din Kiev devine în 1852 protosinghel, adică arhimandrit adjunct, în 1856 arhimandrit, iar în 1862 arhieru. Deține succesiv următoarele funcții: director și profesor la seminarul episcopal, rector la seminarul din Huși, locotenent (1865) al episcopiei Dunării de Jos cu reședința la Ismail, iar din 1878 la Galați. În cuvântarea ținută cu acest prilej (la Galați), Melchisedec pune în evidență faptul că prin înființarea episcopiei din Ismail, unirea Basarabiei cu România este consfințită solemn și bisericește. În 1879 devine episcop al Romanului.

Datorită notorietății sale pe plan național, este ales în 1857 reprezentant în divanul ad-hoc și în această calitate participă activ la actul unirii. În 1859 devine membru al comisiei pentru secularizarea (etatizarea) averilor mănăstirești (a inițiat, alături de M. Kogălniceanu, promulgarea legii secularizării, fiind singurul prelat din Principate care a sprijinit guvernul lui Cuza în această privință), un an mai târziu devine ministru al cultelor și instrucției publice.

În calitate de membru al Sfântului Sinod, redactează cu asiduitate numeroase proiecte de lege și regulamente de importanță deosebită, fiind în esență sufletul acestei instituții. De menționat în acest context că întreaga organizare modernă a Bisericii Române și a institutelor religioase din România se datorește, aproape în întregime, lui Melchisedec [7; 67].

Este unul din ctitorii Bibliotecii Academiei Române, căreia i-a donat prin testament întregul fond personal de cărți. Este membru, din 1870, al Societății Academice Române (care în 1879 devine Academia Română), de asemenea membru al altor, opt, societăți științifice și culturale din Paris, Târnovo, Kiev, Sankt-Petersburg, Atena și Constantinopol [7; 88]. Meritele lui științifice și literare (de menționat,

înainte de toate, *Cronica Hușilor*, cea mai importantă lucrare a sa cu caracter istoric și filologic) sunt apreciate de B.P. Hasdeu: „*Episcopul Melchisedec, fără îndoială, a fost bărbatul cel mai cu știință dintre prelații noștri contemporani...*” (apud [7; 87]) și de N. Iorga, care îl consideră „*bărbat cu o chemare științifică netăgăduită*” [7; 84].

Ca membru al Academiei Române, depune o activitate la fel de laborioasă ca și pe tărâm ecleziastic și istoric. Prezintă, în acest context, „rapoarte academice”, adică recenzii, la o seamă de cărți ale lui Moses Gaster, Gh. Asachi s.a., pune în evidență și înfățișează confrăților săi hrisoave moldovenești originale scrise în slavonă, propune Academiei tipărirea unei colecții de 64 de predici ale lui Ioan Hrisostomul traduse de el din limba germană (Melchisedec stăpâna șapte limbi străine, din care trei moderne: franceza, germana și rusa, și patru limbi clasice: greaca, latina, slavona și ebraica). Prezintă, de asemenea, un memoriu privind descoperirea, în evangheliarul de la Humor, a adevăratului portret al lui Ștefan cel Mare, apoi o serie de hrisoave slavone și predici ale mitropolitului Antim Ivireanu. În acest context, Constantin C. Diculescu consideră că „*el împreună cu Hasdeu sunt cei dintâi istorici, care au apreciat după adevărata lui valoare, studiul vechilor documente slavone*” [7; 84].

Melchisedec s-a dovedit a fi abil și pe tărâm diplomatic, în 1868 a fost trimis, împreună cu Ion Cantacuzino, la curtea „*împăratului rus, pentru a-i înmâna acestuia o scrisoare din partea principelui Carol și a duce tratative asupra unor chestiuni politice nerezolvate. Într-o scrisoare din același an către principele Carol, Otto von Bismarck, bun cunoscător al situației din Rusia, căci a fost timp de mai mulți ani trimis plenipotențiar al Prusiei în capitala imperiului rus, îi scrie domnitorului român: «Nu mă îndoiesc că misiunea la Petersburg va avea un efect cu atât mai favorabil cu cât episcopul de Ismail va reuși să-și asigure simpatiile colegilor săi din Petersburg și a arăta în chip public acest success»*” (apud [7; 51]). Melchisedec fu, într-adevăr, bine primit de înalții demnitari ruși în frunte cu împăratul Alexandru al II-lea care, în semn de respect pentru rasa episcopală și meritele multilaterale ale diplomatului român, i-a sărutat mâna. Simpatia țarului pentru „cel mai strălucit arhieru al regatului român” [7; 16] se manifestă și în 1887, când, cu prilejul împlinirii a 45 de ani de servicii aduse Patriei și Bisericii, Melchisedec primește felicitări și un egolpion (iconiță de aur purtată de arhieru la gât) de mare preț, ca dar împărătesc din partea lui Alexandru al III-lea.

LIMBA LUCRĂRII LUI MELCHISEDEC DESPRE LIPOVENII

Limba scrierilor lui Melchisedec (a compus peste 60 de lucrări, mai ales de istorie, teologie și didactică [7; 149-159] reflectă evoluția limbii române literare în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Este o epocă când româna standard nu se fixase încă. Pregnante sunt acum două aspecte: perfecționarea alfabetului și prefacerile din vocabular.

Este vorba, mai întâi, de faptul că în această epocă se pun bazele trecerii de la sistemul alfabetic chirilic la cel latin, deci bazele alfabetului mixt sau de tranziție. Practic, alfabetele de tranziție, căci au fost mai multe, cel puțin 25 la număr pot fi semnalate timp de aproape șase decenii (în perioada anilor 30-80 ai secolului al XIX-

lea), scrierea cu grafii latine fiind adoptată oficial la mijlocul acestei perioade: în 1860 în Muntenia și în 1862 în Moldova.

Melchisedec a scris mai ales cu caractere latine, dar se pronunța pentru chirilice în tipărirea cărților de cult.

Cel de-al doilea aspect și anume prefacerile din vocabularul românesc se reflectă și ele în scrierile lui Melchisedec. În limba lucrării în discuție, adică cea despre schisma și lipovenism, ne întâmpină, după cum vom vedea mai jos, formații neologice (împrumuturi și calcuri), cuvinte și forme care nu se mai folosesc azi (arhaisme), formații de idiolect și unele particularități fonetice.

Pentru limba secolului al XIX-lea sunt caracteristice cu deosebire unele variante fonetice/morfologice, pe care cititorul din zilele noastre le consideră învechite. Despre acestea Sextil Pușcariu spunea: „*Într-o limbă atât de puțin fixată și «gramaticalizată» ca cea a noastră, variantele fonetice și cele morfologice sunt atât de multe, chiar la autori consacrați, încât nu pot fi ignorate*” [15; 366].

În cuvintele cu morfemul final -i/ -iune sunt preferate acum, în secolul al XIX-lea, formele lungi. La Melchisedec ele se întâlnesc în exclusivitate, de ex.: *asotiațiune* (și nu *asociație*) *comunicațiune*, *generațiune*, *instituțiune*, *ocaziune*, *opiniune*, *opozițiune*, *persecutiune*, *religiune*, *revoluțiune*, *rezoluțiune* ș.a.

Neologismele de origine franceză cu *ex-*, mai ales la inițială, sunt ortografiate *es-*, de ex.: *esemplu* (deși forma originală, fr. *exemple*, se scrie și se rosteste cu *ex-*), *estravagant*, *a estermina*, *a espedia*, *esperiența*, *a esprima*, *a espune*, *a esplica*, *esil*, *pretest* ș.a.

Unele forme, mai ales de factură substantivală, sunt percepute în zilele noastre ca fiind învechite, deși semantica lor e transparentă, în sensul că poate fi înțeleasă cu ușurință: *christiani* “creștini”, *demarșă* “demers”, *individe* formă de plural pentru individ, *monastire* “mănăstire”, *a ordina* “a ordona”, *pasport/pasport* (cu plural în *-uri*) “pașaport”, *păstoriu* “pastor”, *resbel* “război”, *a rumpe* “a rupe”, *sânt* s.m. și adj. “sfânt, (de ex. *sânte icoane*), *a titlui* “a intitula”.

Arhaice sunt și formele adjectivale cu sufixul *-icesc*: *monahicesc* “călugăresc”, *moschicesc/muschicesc* “rus, moscovit”, *ereticesc* “eretice”, de asemenea unele macrotoponime: *Russia* (și *russ* s.m. și adj., de ex. în expresia *lumea russă*), *Mosqua* “Moscova”, *Besarabia/Beserabia* “Basarabia”. Învechite sunt, apoi, unele expresii substantivale sau verbale: *botez cu foc* “ardere pe rug”, *departamentul din lăuntru* “ministerul afacerilor interne”, *scrisori creditive* “scrisori de acreditare”, *stil prost* “stil simplu” necelvat”, *tractatul de Paris* “tratatul de la Paris”, *a ține izvod* “a ține evidența”.

Semnalăm și câteva arhaisme propriuzise: *fur* “hoț, tâlhar” (coincide cu radicalul verbului *a fura*), *gramată* “hrisov”, *sudit* “persoană aflată sub protecția unei puteri străine”, *teșcherea* “act de liberă trecere” (turc.).

Autorul s-a lăsat influențat, mai ales în prima parte a lucrării sale, consacrate realității ruse, de originalele rusești puse la contribuție. Ori de câte ori întâlnește el cuvinte care numesc obiecte sau concepte noi, necunoscute pe atunci limbii române, le redă aidoma, preluând atât forma, cât și înțelesul lor. Semnalăm astfel *împrumuturi din rusă* ca: *baraban* “tobă”, *blagocestie* “evlavie”, *busurman* “necredincios”, *corobcar* “negustor ambulant”, *costium* “costum” (poate fi și împrumut direct din franceză), *edinoverie* “credință unică, comună bisericii oficiale și

unor staroveri”, familie “nume de familie” (de ex. *lipovean* cu familia *Busurcă*), *grobniță* “cavou”, *izbă* “casă țărănească de lemn”, *marchetan* “vânzător ambulant” (poate fi și împrumut direct din polonă), *nacetic* “om citit, erudit”, *nastavnic/ustavnic* “mentor”, *povoscă* “căruță”, *staroobriadți* “credincioși de rit vechi (cu derivatul *staroobriadism*)”, *staroveri* “credincioși de rit vechi”, adepți ai vechii credințe, vechi credincioși “(cu derivatul *staroverism*, *zatvornic* “ascet închis pe viață într-o chilie strâmtă”.

Împrumuturi din franceză: (numărul lor este mai mic nu în limba literară în genere, ci în limba scrierii lui Melchisedec): *criminalist* “criminal”, *libercugetător* “persoană cu atitudine critică față de religie”, *civilisatrice* “civilizator”, de ex. în expresia *mijloace civilisatrice* (cf. fr. *civilisatrice*, forma feminină a adj. *civilisateur*), *neguțant* “negustor” (cf. fr. *négoceant*, cu același sens), *pacific* “de împăcare”, de ex. *scrisori pacifice* (cu sens deviat de la fr. *pacifique* “pașnic, calm”), *suplică* “jalbă”, *uvrier* “muncitor”.

Ne întâmpină în limba lucrării și unele stângăcii de traducere, explicabile, pare-se, prin faptul că autorul și-a redactat textul uneori din fuga condeiului, de ex.: *fortăreața Petropavlovskă* în loc de “fortăreața Petru și Pavel”, *gubernia* (sau *episcop de*) *Nijegorod* (un asemenea toponim, *Nijegorod*, nu există, trebuia spus Ni Lnj Novgorod, căci ni Ljgorodskij este adjectivul corespunzător, de ex. în expresia ca *ni Ljgorodskaja gubernija*), *mănăstirea Slavsky* în loc de “mănăstirea din comuna Slava Veche”, *arhiepiscopul Vasluisky* în loc de “arhiepiscopul de Vaslui”. Greșită este, apoi, expresia *palatul cel de granit* sau, în alt loc, *palatul granovit*, traducere eronată a rus. *Granovitaja palata*, pentru care s-a propus recent echivalentul, destul de reușit, *Palatul în Fațete* [13; 111]. Este vorba despre marea sală de recepții (în rusă *palata* înseamnă propriu-zis “încăpere spațioasă, sală”), pe care o găzduiește pe teritoriul Kremlinului o clădire cubică a cărei fațadă centrală, cea de est, este sculptată în relief cu fațete decorative (în rusă *granovitij gran* “fațetă”) [3,253] în stil italian.

Revenind asupra unor aspecte de sistem privind limba română literară în secolul al XIX-lea, menționăm că formarea pluralului la o serie de substantive masculine și feminine, dar și la unele forme pronominale, prin palatalizarea consoanei finale (de ex. *lup* - *lup*), era marcată în scris, spre deosebire de zilele noastre, printr-un *i* scurt (ÿ). La Melchisedec găsim numeroase exemple: *căsătorii*, *cei* (pl. de la *cel*), *dascăli*, *epitropi*, *intrigă*, *lipoveni*, *mănăstiri*, *morii*, *născuți*, *părinți*, *scrieri*, *staroveri*, *țărani* ș.a.

Acestui *i* scurt, care constituie o realitate fonetică și în multe alte cazuri (de pildă în forme verbale de tipul *petreci* [19;15], realitate pe care *ÿ* o redă grafic cât se poate de reușit, îi corespunde azi, mai puțin adecvat un *i* plenison (*lupi*, *petreci* etc.) (vezi [1; 71-73]).

CE ÎNȚELEGE MELCHISEDEC PRIN LIPOVENI, RESPECTIV LIPOVENISM

Viziunea lui Melchisedec asupra lipovenilor, după cum vom vedea mai jos, diferă întrucâtva de concepția tradițională românească.

Melchisedec a dectimologizat termenul *lipoveni* și a extins, aproape fără limite, notiunea de *lipovenism*. Din “adepti ai ideilor lui Filipp și urmași ai acestuia în România” (care reprezintă numai o parte a mișcării protestatare împotriva reformei lui Nikon) el a creat conceptul aderenței la vechea credință în genere. Prin *lipovean* el înțelege, așadar, orice adept al vechii credințe, orice credincios de rit vechi, orice starover sau sectar. El vede “milioane de

lipoveni atât în interiorul, cât și în exteriorul Rusiei” [11; 44]. Pentru el, Antonic, mitropolit starover al Moscovei, este un lipovean [11;201]; episcopul Pafnutij din Kolomna și episcopul din Vetka sunt lipoveni [11; 203; 67]; mitropolitul Kiril de la Fantâna-Albă este întâmpinat la Sankt-Petersburg de lipoveni [11; 1 și 36]; în schitul Polosa din gubernia Cernigov sălășluiesc lipoveni [11;135].

Melchisedec folosește uneori ca sinonim pentru *lipoveni* termenul *rascolnici* “schismatici” (pe care staroverii, în virtutea valorii peiorative a acestui cuvânt [9; 335] nu-l acceptă), de ex. „Cifra exactă a lipovenilor sau rascolnicilor din Rusia încă nu este cunoscută, nici chiar în sferele guvernamentale” [11;495].

Acceași semnificație, i.e. “starover” sau depreciativ “raskolnic”, o are și adjectivul corespunzător, format prin derivare cu sufixul *-esc*, pe care îl întâlnim în expresii ca: *episcop lipovenesc*, *schit lipovenesc*, *ierarhia lipovenească din Rusia*, *satele lipovenesti de lângă mănăstirea Kežensk*, *Vetka lipovinească* (ortografiat cu *-i*), *schisma sau rascolul lipovenesc*, *kinovia lipovenească de pe râul Vâga din Pomor'e*, *sectele lipovenesti ce băntuie poporul inferior rusesc* etc.

Cât privește lipovenii “din exteriorul Rusiei” (v. supra), adică staroverii care au început să emigreze în Bucovina (“lipovenii austrieci”), Moldova și Dobrogea (aceștia din urmă fiind denumiți “lipovenii din Turcia”) pe la jumătatea secolului al XVIII-lea și urmașii lor, aceștia nu se deosebesc în principiu, după Melchisedec, de ceilalți staroveri de același tip. Există totuși o trăsătură diferențială, care pune în evidență, prin contrast cu situația din Rusia, sobrietatea religioasă a staroverilor din Moldova: “Lipovenii moldovenesti în genere nu se disting prin aprinderea și forța fanatismului raskolnic” [11; 184].

Principalele lor ocupații sunt comerțul și meșteșugurile (la oraș), agricultura și muncile sezoniere pe proprietățile mănăstirești (la țară). Pescuitul în deltă este amintit mai rar, de ex. cu prilejul strămutării unui grup de pescari lipoveni nekrasoviști din Bucovina, și anume la Fântâna Albă în 1783, cu aprobarea împăratului Austriei [11; 100].

Consemnarea lipovenilor români (adică din România) se face de la nord spre sud, începând cu Bucovina, unde sunt menționate localitățile Fântâna Albă (azi pe teritoriul Ucrainei), Climăuți (aflată ceva mai la sud, azi în apropierea frontierei cu Ucraina), Socolinți (cea mai veche localitate lipovenească, pendinte de comuna Mitocu Dragomirnei) și un cătun pe râul Mechindra. “Toți acești lipoveni - ne spune Melchisedec - sunt muscali de origină din Mosqua și de prin guberniile vecine cu ea, emigrați în deosebite timpuri și stabiliți în Bucovina. Cei mai vechi emigrați aici sunt lipovenii de la Mitocu Dragomirnei...” [11, 99], (adică propriu-zis din Socolinți). Nu știm exact când au venit aici primii băjenari, dar știm că localitatea Socolinți (azi Lipoveni) este atestată documentar în 1724.

ORIGINEA TERMENULUI LIPOVEAN

Cu privire la etimologia termenului *lipovean* (cu varianta populară *lipovan*) s-au formulat, de-a lungul vremii, în literatura de specialitate, dar și în scrieri profane, patru presupuneri [20 34-43]: *ipoteza apelativă* (cuvântul ar proveni, prin falsă asociere conceptuală, de la rus. lipa “tei”), *ipoteza toponimică* (etimonul ar fi “un toponim mitic”, Lipova [13; 223]), *ipoteza sacrală* (termenul ar putea proveni de la *filippovka*, nume de sărbătoare) și *ipoteza antroponomică*, pe care am lăsat-o intenționat la urmă, căci

este singura acceptabilă din punct de vedere lingvistic (cuvântul derivă de la rus. *Filipp* “filippovcy sau filippovane” “adeptii lui Filipp”, rom. (fi)lipoveni cu fi- suprimat prin afereză).

Melchisedec, care era nu numai prelat, ci și istoric, deci om de știință, exprimă un punct de vedere plauzibil care se încadrează în ipoteza antroponomică: “Deși nu am date istorice pozitive, dar presupun că cei întâi schismatici ruși, ce au emigrat în Moldova pe la jumătatea veacului al 18-lea, au fost philipiști (philipovcy), de la care se deriva numirea de Lipoveni, care în România a devenit apoi generică tuturor sectanților ruși ce au emigrat aici în deosebite timpuri” [11;55]. Într-adevar, prin lipoveni, respectiv prin termenii rusești corespunzători (v. supra) au, început să fie denumiți nu numai adeptii lui Filipp Pustosvjat (1672-1742), adică credincioșii de rit nesacerdotal (rus. *bespopovcy*), ci și credincioșii de rit sacerdotal (rus. *popovcy*), deci lipovenismul în totalitatea sa.

Melchisedec amintește și alți conducători de curente religioase din epocă, de la numele cărora, la fel ca și în cazul lipovenilor, s-a format denumirea comunității religioase respective. Astfel, de la numele lui Podrešetnikov [11;37], căpetenie de sectă din gubernia Vladimir, derivă denumirea *podrešetniki* “adeptii lui Podrešetnikov”; de la numele lui Feodosij Vasil'evic sau Vasil'ev (1661-1711) [11; 48], contemporan și rival al lui Filipp Pustosvjat, provine denumirea *fedoseevcy*; de la numele lui Andrej Denisov, căpetenie a unui curent schismatic din Pomor'e [11; 49], s-a format denumirea *denisovcy*; de la numele lui Gavril Artamonov [11; 57], conducător al unui cult nesacerdotal, provine apelativul *artamonovcy*, iar de la Onufrij, numele unei căpetenii de curent sacerdotal [11; 62], s-a format derivatul *onufrievcy*.

Acest mod de a denumi un curent (religios, social sau politic) după numele întemeietorului sau al fondatorului teoriei respective a fost un procedeu curent în limba rusă din secolele XVII-XIX. Astfel, de la numele lui L.N. Tolstoi s-a format denumirea *tolstovcy*, de la numele lui Nikon, patriarh al Bisericii Ortodoxe Ruse la mijlocul secolului al XVII-lea, - denumirea *nikoniane* etc.

De altfel, chiar denumirea creștinilor în rusă, *christiane* (care provine din slavonă, iar în slavonă din greacă), este un derivat de la un antroponim, numele lui Christos, și conține în structura sa, la finală, același sufix ca și rus. (fi)lippovane, rom. (fi)lipoveni.

RĂSPÂNDIREA LIPOVENILOR ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

Despre dispersarea lipovenilor la mijlocul secolului al XIX-lea aflăm din lucrarea lui Melchisedec

următoarele: “în Moldova lipovenii sunt răspândiți în toată întinderea ei, prin orașe și sate, împreună cu indigenii sau aparte. Dintre orașe, se pare, nu este niciunul în care să nu se afle cel puțin două-trei familii, care se ocupă cu meserii sau cu negoțul” [11; 177].

Aflăm și date mai exacte. În 1865, potrivit unei statistici oficiale, numărul lipovenilor ar fi fost de 8.375 de persoane [11; 482]. În realitate, potrivit unor date obținute de autor prin anchete scrise de la protoierii din județe, numărul lipovenilor era de 15.165, din care 13.647, deci majoritatea, aparțineau ritului sacerdotal și 1.518 ritului nesacerdotal (în terminologia lui Melchisedec „secta popistă” și „secta nepopistă”) [1; 485].

Cu multă acribie sunt înfățișate, de asemenea, localitățile în care sunt lipoveni, pe județe, și anul înființării lor. Județul Ismail: orașul Ismail (cu suburbiile Necrasovca Veche și Necrasovca Nouă) 1820, Chilia 1820, Nicolaeuca 1865, Vâlcoș 1818; județul Bolgrad: Gibriceni 1805, Caracicova 1802, Muravleovca 1807, Podcovca-827; județul Covurlui: Galați 1857; județul Brăila: Brăila și Pisc 1830; județul Cahul: orașul Cahul 1844; județul Iași: orașul Iași 1730-1820, Târgu Frumos (f.a.), Buciumi 1855; județul Botoșani, orașul Botoșani 1801; județul Suceava: Manole (azi Manolea) 1750, Lespezi (f.a.), Balăsești (f.a.) Brătești (f.a.); județul Neamt: Piatra 1830-1861, Doamna 1869; județul Roman: orașul Roman ante 1840; județul Vaslui: orașul Vaslui 1800-1839, Dumasca 1740, Schitul Tisa 1852; județul Tutova: Bârlad 1840-1850, Plopana 1844-1850, județul Ialomița: Burdușani 1850; județul Ilfov: București 1840, Izvorani 1833-1869.

S-au efectuat anchete, așadar, în 32 de localități (înființate între 1740 și 1860) din 14 județe (date statistice figurează la p. 481-492). Numărul localităților, uneori și denumirea lor, diferă de situația din prezent. În mod surprinzător, lipsește din tabel localitatea Socolinți, azi Lipoveni, care este, după cum se știe, cea mai veche colonie lipovenească din România (e însă amintită în text cu mult înainte, la p. 99). Ignorând-o aici, în tabel Melchisedec consideră că cele mai vechi colonii lipovenesti din Moldova ar fi cele din Dumasca (1740) și Manole (1750) [1; 493].

Aflăm unele date, mai puțin precise, și despre lipovenii dobrogeni, anume de dinainte de 1878, adică din Turcia, unde autorul constată că ar fi două categorii de vechi credincioși: „simpli raskolnici”, adică lipoveni propriu-zisi, și “cazaci raskolnici”, Ignat-cazaci sau nekrasovi (azi le spunem nekrasoviști, adică urmași ai atamanului Ignat Nekrasov). În acest context sunt amintite și câteva localități dobrogene locuite de lipoveni: Tatarita (din dreptul Dunării), Camen sau Piatra (azi Kamen' sau Carcaliu), Seriacovo (denumirea rusească a Sarichioiului), Slava (i.e. Slava Rusă) și Jurilovca. În urma Războiului din 1828 o parte din cazacii nekrasoviști s-au înapoiat în Rusia, locul lor fiind ocupat de noi contingente de staroveri veniți de pe Don și Kuban' [11; 16].

În 1851, printr-un firman emis de sultan cazacilor staroveri stabiliți în Dobrogea li se recunoaște libertatea credinței, libertate pe care aceștia sunt nevoiți s-o plătească scump și anume cu prețul luptei, alături de trupele turcești, împotriva creștinilor (ruși, greci), dușmani ai imperiului otoman. Astfel, despre participarea cazacilor dobrogeni la Războiul Crimeii (1853-1854) Melchisedec ne spune: “În resbelul din anul 1853 lipovenii din Dobrogea, după datorie, dăduse (= dăduseră) contingentul lor pentru armata turcească, iar episcopul Arcadi (din Slava Rusă -n.n.) i-a binecuvântat pe oșteni...” [11; 171], care se pregăteau să lupte contra rușilor.

Accastă participare, nevoită, la

lupta alături de turci este amintită și de A.S. Pușkin în nuvela sa *Kirdžali*: „Sraženie bylo žestoko. Rezalīs' atagana-mi. So storony turkov zamečeny byli kop'ja, dotole u nich ne byvalye; eti kop'ja byli russkie: nekrasovcy sražalis' v ich rjadach” [16; 412] (“Bătălia era crâncenă. Se ciopârteau cu iataganele. Dinspre turci puteau fi văzute sulite, pe care înainte vreme aceștia nu obișnuiau să le folosească; aceste sulite erau rusești: nekrasoviștii luptau în rândurile lor”).

ATITUDINEA LUI MELCHISEDEC FAȚĂ DE STAROVERI

Lipsa de înțelegere față de credința altora, cu alte cuvinte intoleranța religioasă, fenomen cu caracter pancronic, despre care vom vorbi mai jos, poate avea urmări dintre cele mai grave.

Astfel, în secolul al XVI-lea intoleranța religioasă a dus la măcelul din noaptea Sf. Bartolomeu (1572), intoleranța religioasă a fost cauza Războiului de 30 de ani (1618-1648), intoleranța religioasă stă la baza învrăjbirii dintre catolici și protestanți în Irlanda de Nord și tot prin intoleranța de opinii se explică rascolul rus (schisma) de la mijlocul secolului al XVII-lea, când „ambele părți, atât adepții vechii credințe, cât și cercurile ortodoxe oficiale considerau că sunt depozitarii adevărului absolut” [13; 15].

Fiind față bisericească și aparținând ortodoxismului oficial, pe care îl reprezenta în calitate de episcop, Melchisedec devine, el însuși, un exponent al intoleranței față de adversarii reformei lui Nikon, față de „eretici”, pe care îi condamnă, după cum vom vedea mai jos, cu asprime și, uneori, cu patimă.

Statutul religios al lipovenilor este caracterizat de Melchisedec prin trei cuvinte, care apar sub formă de leitmotiv și sunt așezate chiar în titlul lucrării [11; 42, 43, 55 ș.a.]: *schismatici*, *rascolnici* și *eretici* (din care primele două sunt sinonime, deci unul este aici inutil). Frecvente sunt, pentru a-i caracteriza pe adversarii reformei, și epitetele *fanatici*, *superstițioși* și *ignoranți* [11; 39, 42, 201 ș.a.].

Depreciativă este, între altele, caracterizarea clerului starover. Slujitorii cultului sacerdotal, investiți cu acest drept de către ierarhia de la Fântâna Albă, sunt denumiți „pseudopreoi din fabrica austriacă” [11; 505]. O altă apreciere, profund subiectivă: „preoții lipovenesți, recrutați mai totdeauna dintre oameni degradați și fără de conștiință de datorii chemării, nu se bucură de vreo considerațiune între păstoriții lor”.

Despre sectarismul din Rusia, adică despre lipoveni în sens larg: “Lipovenismul, în toate ramurile sale, este cultul moșicului sau al țaranului rusesc, cult lipsit de lumina științei și a spiritului creștinesc, și inamicul neîmpăcat al culturii și al civilizațiunii” [11; 148].

Despre lipoveni în sens restrâns, adică despre staroverii români: „Iată deci în cuprinsul României o populațiune mai mare de 16.000 individe, care compun un element cu totul străin de națiunea română, străin prin limbă, prin naționalitate, prin credințele sale religioase și prin aspirațiunile sale politice.” [11; 515]. Sau: “Rămân staționari, înmărmuriți, nemișcați de tot ce se numește progres... aceeași ignoranță, aceeași ură către cultură..., nu întrețin relațiuni amicale unii cu alții (adică cu românii - n.n.), trăiesc numai în sectă și pentru sectă [11; 516, 517].

Despre atitudinea lipovenilor față de școlile de stat: „Astfel de învățământ și de școli (diferite de cele bisericești - n.n.) sunt privite de lipoveni ca creațiuni antichristice, ce corump sufletele și le abat de la datorii creștinești” [11; 216].

Una din concluziile bizare ale lui

Melchisedec sună în felul următor: “Este viderat (adică evident n.n.) că înmulțirea lipovenismului fie prin propagare în cuprinsul statului, fie prin emigrațiuni din străinătate, nu poate fi nici într-o privire favorabilă statului român” [11; 520], motiv pentru care propune o serie de măsuri, 14 la număr, „pentru mărginirea lipovenismului în România” [1; 521 și urm.].

Ne oprim aici cu reproducerea filipicelor lui Melchisedec la adresa lipovenismului (care, în realitate, sunt cu mult mai numeroase). Cititorul dornic de a afla și alte aspecte „critice” pe această temă, este rugat să parcurgă, cu deosebire, capitolul XVI: *Observări generale asupra lipovenismului din România* [11; 515 și urm.].

Înceind această secvență, menționăm că cele spuse de Melchisedec aici se referă desori nu numai la lipoveni în sens restrâns, ci și la oponenții reformei în genere, iar considerațiile caracterizante se fac de pe pozițiile celor știute despre schismă și “schismatici” în secolul al XIX-lea. Cartea lui Melchisedec a fost scrisă mai bine de 130 de ani în urmă și, lucru demn de consemnat, cu mult înainte de 1971, când sinodul Bisericii Ruse a abrogat hotărârea, din 1667, de excomunicare a staroverilor.

Dacă Melchisedec și-ar fi scris cartea în zilele noastre, când staroverii din sud-estul Europei reprezintă, prin Comunitatea Rușilor Lipoveni din România (înființată în 1990) [12;249], o minoritate înfloritoare, o etnie stabilă, istoricește constituită pe baza unei unități lingvistice și teritorial-insulare, lucrarea sa ar fi avut o orientare diferită sau, pur și simplu, acest capitol, al XVI-lea, n-ar fi fost scris. E regretabil faptul că lipovenismul românesc înfățișat de Melchisedec este un fenomen static, încrămenit. Autorul n-a încercat să-i confere un caracter dinamic, să-l privească cât de cât evolutiv, cu statut de minoritate națională în devenire și în plin progres, recunoscută și reprezentată azi în diferite foruri, inclusiv în organul legislativ suprem al țării, Parlamentul României.

Este interesant de subliniat că uneori, părăsind tonul apodictic, Melchisedec încearcă să aibă înțelegere față de staroverii români, punând în evidență unele însușiri pozitive ale acestora. El vorbește, de exemplu, despre “...simpatia cea mare ce au știut lipovenii a-și agonisi în cercurile guvernamentale românești [11; 209], știut fiind că ei “...sunt un popor priceput, abil, harnic, încât unul face cât o duzină de moldoveni” (citată din Nadeșdin) [11; 179]. Din păcate, asemenea aprecieri clogioase sunt destul de rare la Melchisedec.

SUNT LIPOVENII „SCHISMATICI SAU RASCOLNICI ȘI ERETICI”?

Vom încerca să răspundem, în încheiere, la această întrebare de pe pozițiile logicii modale și ale bunului-simt, fără a ne erija în cunoscători ai învățării dogmatice.

Oponenții reformei, staroverii, erau, după cum se știe, tradiționaliști. Ei cultivau vechile rândueli bisericești, fără a se abate de la dogmele consacrate. Mai mult decât atât: le apărau cu ardoare. Or, prin crezde se înțelege o doctrină care se abate de la dogmele consacrate (v. [6; s.v. *erezic*]), ceea ce nu este cazul când vorbim despre staroveri. Apoi, dacă prin schismatici se înțelege cei ce s-au separat de comunitatea religioasă căreia îi aparțin (v. [6; s.v. *schismatici*]), constatăm că staroverii nu îndeplinesc nici în acest caz condițiile pentru a fi considerați schismatici, căci ei, propriu-zis, de nimeni nu s-au separat și de nimic, ci au rămas pur și simplu împietriți în tiparele religioase de dinaintea reformei lui Nikon. Ce-i drept, “...împotriva

reformei s-au ridicat mulți preoți și călugări care încercau să mențină vechile cărți și ritualuri familiale” [13; 220], dar aceasta nu înseamnă o abatere sau o separare, ci o tendință firească de menținere a rânduelilor tradiționale, chiar dacă acestea nu erau perfecte.

Statutul de schismatici îl resping în primul rând adepții vechii credințe. Astfel, în epistola “către turma lipovenescă” a sinodului starover din Moscova, care a avut loc în 1863, se spune: “...noi nu putem urma unor dogme și tradițiuni nou-inventate, contra învățării antice Bisericii ortodoxe și contra convieținii conștiinței noastre. Și pentru aceasta noi nu suntem schismatici (rascolnici) și desbinați, ci fii ai uneia sântă, sobornice, apostolice, anti-co-orthodoxo-catolice Bisericii” [11; 124, 129].

Acest statut, de eretici și schismatici, cu care au fost investiți pe nedrept staroverii, este respins și de persoane din afara pravoslavniciei credințe. Astfel, Greg King, scriitor englez, ne spune următoarele: “Unii considerau că țarul din acel timp, Petru cel Mare, era întruchiparea

Anticristului și atunci un număr impresionant de credincioși și-a dat foc preferând moartea în locul supunerii în fața Necuratului... Acești adepți ai vechii credințe nu erau eretici (subl. n.)...” [10; 302].

Din acest motiv partea explicativ-epitetică din titlul lucrării lui Melchisedec (“...adică schismaticii sau rascolnicii și ereticii rusești”) ne pare rău a fi azi, cu deosebire după anularea excomunicării staroverilor, fără valoare probantă. Ea reflectă mai degrabă un mit. Problema aceasta nu ține însă de domeniul filologiei și nu intră nici în atribuțiile etnografilor. Ea urmează să fie elucidată de teologi.

Lăsând la o parte aspectele strict eclesiastice, cu deosebire cele liturgice, domeniul în care ne declinăm competența, cartea lui Melchisedec constituie, sub raportul contribuțiilor istorice și demografice, o lucrare de pionierat, implicit o pagină de referință privind perioada austro-moldavotomană a diasporei rușilor lipoveni din România.

NOTE

1. Cifrele incluse în paranteze drepte indică, aici și în continuare, lucrarea corespunzătoare din lista de izvoare de la sfârșitul articolului și, la rigoare, după punct și virgulă, pagina respectivă.

2. Melchisedec a pus la contribuție lucrări apărute în perioada 1859-1860: scrieri aparținând unor cercetători ai raskolului ca V. Kel'siev, Subbotin (e citat fără a i se menționa prenumele), D. Nadeșdin, T. Livanov, G. Protopopov, reviste și culegeri apărute la Moscova, Sankt-Petersburg și Cherson, o revistă germană și un studiu francez. Izvoarele sunt, așadar, aproape în întregime, rusești. Sursele, pe care autorul le menționează începând cu p. 96, sunt citate lacunar. Lucrări românești, exceptând un articol demografic, nu figurează, întrucât până la Melchisedec problema schismei n-a fost cercetată în Principate.

LISTA DE IZVOARE

- [1] **Finuța Asan, Mioara Avram** et alii, *Gramatica limbii române*. Vol. I, ed. a II-a revăzută și adăugită. București, Editura Academiei, 1963;
- [2] **Mioara Avram** et alii. Coordonator: acad. **Iorgu Iordan**, *Istoria lingvisticii românești*. București, Editura științifică și Enciclopedică, 1978;
- [3] **Bol'shaja sovetskaja enciklopedija**. Redactor principal: **A.M. Prochorov**. Ed. a treia, vol. 7, Moscova, Editura Sovetskaja enciklopedija, 1972;
- [4] **Aurora Chioreanu** et alii, **Mic dicționar enciclopedic**, ed. a II-a, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978;
- [5] **Lăcrămioara Cihăia** et alii, *Dicționar enciclopedic ilustrat*. Chișinău, Editura Cartier, 1999;
- [6] **DEX. Dicționarul explicativ al limbii române**. Elaborat sub conducerea lui **Ion Coteanu** și a **Lucreției Măreș**. Ed. a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996;
- [7] **Constantin C. Diculescu**, *Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1908;
- [8] **J. D. Douglas** (redactor general) et alii, *Dicționar biblic* (ed. engl.: *New Bible Dictionary*, f.1.,1962), Oradea, 1995;
- [9] **Andrei Ivanov**, *Dicționar religios rus-român*. București, Editura Bizantină, 2003;
- [10] **Greg King**, *Ultima împărăteasă. Povestea epocii și vieții țarinei Alexandra Feodorovna*, Traducere și note de **Roxana Popescu**. București, Editura Vivaldi, 1999;
- [11] *Lipovenismul, adică schismaticii sau rascolnicii și ereticii rusești. Despre autori ruși și izvoare naționale române* de episcopul Dunărei de Jos Melchisedec. București, Imprimeria Națională, 1871, 539 p. (în text, potrivit unei numerotări greșite, 547 p.; numele autorului este ortografiat cu -k);
- [12] **Svetlana Moldovan**, *Comunitatea rușilor lipoveni*. Ghid de prezentare, București, Editura Ararat, 2004;
- [13] **Antoaneta Olteanu**, *Miturile Rusiei clasice*, București, Editura Paideia, 2004;
- [14] **Dan Petre**, *Mică enciclopedie de cultură și civilizație românească*. București-Chișinău, Editura Litera Internațional, 2002;
- [15] **Sextil Pușcariu**, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe* (1895-1906), București, Editura pentru literatură, 1968;
- [16] **A. S. Pușkin**, *Socinenija*, Tom tretij, Moskva, 1954;
- [17] **Al. Rosetti**, **B. Cazacu**, **Liviu Onu**, *Istoria limbii române literare*, Vol. I, București, Editura Minerva, 1971;
- [18] **Ion M. Stoian**, *Dicționar religios. Termeni religioși, credințe populare și nume proprii*, București, Editura Garamond, 1994;
- [19] **Victor Vascenco**, *Transliterația cu grafii latine și problemele ei în română*. București, Editura Academiei, 2005;
- [20] **Victor Vascenco**, *Lipovenii. Studii lingvistice*, București, Editura Academiei, 2003.

На место заключения боярыни Морозовой, пострадавшей за древнюю веру

Перед Вербным Воскресеньем мы с подружкой (Клудия Изотов – из Румынии и Белихина Елена – из Украины), не долго думая, решили устроить паломническую экскурсию в важные для любого старообрядца места – в БОРОВСК, город в Калужской области, на реке Протва, в 15 км. от железнодорожной станции Балабаново, известный с XIII в.

Главной целью экскурсии было поклониться могиле мучениц **Ф.П. Морозовой**, её сестры **Е.П. Урусовой** и дворянки **Марьи Даниловой** и увидеть место, где был дважды заточён протопоп **Аввакум** (Пафнутаев монастырь, близ Боровска).

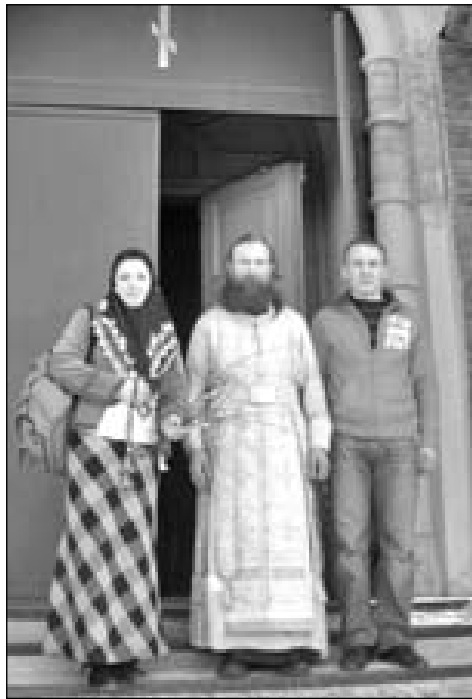
И вот в субботу вечером на Московском Киевском вокзале мы каким-то чудом заскочили в вагон за две минуты до отправления электрички. Через два часа мы прибыли на нужную станцию, а потом на местном автобусе добрались до Митяево, военного городка, в 10 км. от Балабаново. Там мы отдохнули у родственников подружки, а рано утром отправились в желанный Боровск. Первый повстречавшийся подсказал нам, где находится старообрядческий храм *Введение в церковь Пресвятой Богородицы*, и мы поспешили на службу. В храме мы ощутили несказанную радость, осознав, что находимся среди братьев, с которыми были разлучены во время царских гонений. Слушая церковное пение, я почувствовала себя как дома, в Румынии, в сарикёйском старообрядческом храме *Рождества Пресвятой Богородицы*. Я не обнаружила никакого отличия в церковном уставе и Богослужении. А после службы мы познакомились с о. **Артемоном**, который был очень рад встретить гостей из Румынии и Украины. Он рассказал нам кое-что об истории храма и о строительстве памятной часовни на месте захоронения боярыни **Феодосии Морозовой**, княгини **Евдокии Урусовой** и **Марьи Даниловой**. О том, что я узнала, поделюсь и с вами.

Каждый русский-липован или любой русский человек, независимо от вероисповедания, интересующийся русской культурой, видел картину **В.И. Сурикова «Боярыня Морозова»** (1887, хранится в Государственной Третьяковской галерее), или слышал о ней и знает о духовном подвиге **Ф.П. Морозовой**. **Феодосия Прокофьевна Морозова** и её сестра княгиня **Евдокия Прокофьевна Урусова** отвергли земную славу, богатство и роскошь, пошли на муки и приняли смерть ради сохранения в чистоте веры отцов – древлего благочестия.

Несколько слов о Морозовой (1632-1675)

В середине XVII в., с восшествием на престол второго царя из династии Романовых – **Алексея Михайловича** (1645-1676), фактическим правителем страны стал его воспитатель, боярин **Борис Иванович Морозов**. Род Морозовых был самым богатым в России, владел тысячами дворов и десятками тысяч подневольных крестьян. Его брат,

Паломничество в Боровск - один из центров старообрядчества

Фотография с о.Артемоном Шендригайловым и с чтецом Аржаным Иваном – (г. Боровск) перед храмом Введение в церковь Пресвятой Богородицы

Глеб Иванович Морозов, женился на **Феодосии Соковниной**, дочери родственника **М.И. Милославской**, жены царя **Алексея Михайловича**, но семейное счастье длилось лишь 11 лет. После смерти мужа (1662 г.) молодая вдова неожиданно для всех решила избрать удел, подобный монашескому. Впоследствии она приняла постриг, а богатство своё раздала нищим, монахам, юродивым и убогим.

Феодосия Прокофьевна быстро стала яркой сторонницей всех гонимых за «старую веру». Она слушала проповеди главы раскольников – протопопа **Аввакума**. Воротившись в 1664 из ссылки, он вместе с женою жил у боярыни **Феодосии** (инокини **Феодоры**).

Конфликт боярыни и её сестры с духовной властью обеспокоил не только высшее духовенство во главе с патриархом, но и самого царя. В 1672 г., несмотря на последствия, они продолжали проповедовать раскольнические идеи и были арестованы. Уговоры патриарха и других архиереев не могли сломить

их упорства. Физические мучения инокиня **Феодора** воспринимала как страдания за истинную веру. Вместо публичной казни правительство **Алексея Михайловича** постановило умирить боярыню в земляной яме. В 1673 г. **Ф.П. Морозова** вместе с сестрой **Е.П. Урусовой** и **М. Даниловой** были сосланы в Боровский Пафнутаев монастырь (этот путь запечатлел на своей картине **В.И. Суриков**). Именно в Боровске прошли последние годы жизни сестёр. Около двух лет терпели они лишения в городском остроге Боровска и в 1675 г. мученически скончались: 11 сентября - княгиня **Е.П. Урусова** и 2 ноября - боярыня **Ф.П. Морозова**.

В 1682 г. на могиле сестёр их братья положили белокаменную надгробную плиту. Вдоль её боковых граней вилась надпись вязью: «*Лета 7184 года погребены на сем месте сентября в 11 день боярыня князя Петра Семёновича Урусова жена ево княгиня Евдокея Прокофьевна да ноября в 2 день боярыня Глебова жена Ивановича Морозова боярыня Феодосия Прокофьевна а во иноцех инока схимница Феодора а дочери обе околицкого Прокофья Федоровича Соковнина. А сию положили на сестрах своих родных боярин Феодор Прокофьевич да околицей Алексей Прокофьевич Соковнины*».

Место захоронения мучениц стало чтимым у старообрядцев. Со своими горестями и печалью шли православные на их могилу и просили святых жён помочь им.

После дарования свободы вероисповедания в 1905 г. по инициативе настоятеля Всесвятской старообрядческой общины г. Боровска о. **Карпа Тетёркина** ежегодно, начиная с 1906 г., совершался на могилу крестный ход, завершавшийся панихидой.

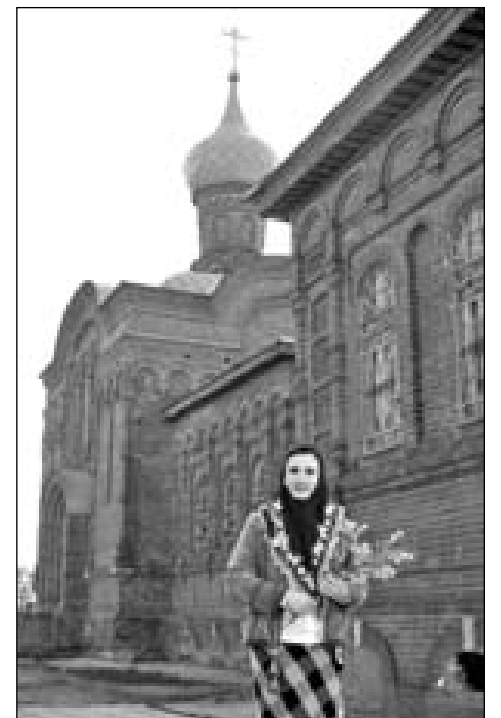
Тогда же старообрядцами впервые был поднят вопрос о создании памятника боярыне **Морозовой** и княгине **Урусовой** на месте их погребения.

Но начавшаяся Первая Мировая Война, за ней тяжёлые годы гражданской войны помешали совершиться благому делу. После установления советской власти, когда

закрывались храмы, духовенство подвергалось преследованиям, о создании памятника, разумеется, не могло быть и речи. В 1940 г. была закрыта и единственная оставшаяся в городе старообрядческая церковь – **Покрова Пресвятой Богородицы**. На протяжении почти полувека боровские старообрядцы не только сохраняли общину, но и использовали любую возможность, чтобы возвысить свой голос о возвращении им храма.

В 1990 г. храм освящён во имя *Введения в церковь Пресвятой Богородицы* (г. Боровск – Российская Федерация).

В январе 1990 г., после многих лет молений боровских старообрядцев, им был возвращён храм **Покрова Пресвятой Богородицы**. Но храм уже был освящён во имя *Введения в церковь Пресвятой Богородицы*. Активизировалась деятельность боровской старообрядческой общины

Старообрядческий храм Покрова Пресвятой Богородицы.

во главе с настоятелем о. **Артемоном Шендригайловым**. Для него была очевидной необходимостью установления памятного креста недалеко от места погребения боярыни **Морозовой** и княгини **Урусовой**.

14 мая 1992 г., в день памяти преподобного **Пафнутия**, боровских старообрядцев посетил митрополит Московский и всея Руси Русской Православной Старообрядческой Церкви **Алимий**. Он побывал на древнем Городище – месте погребения сестёр-мучениц и высказал пожелание, чтобы здесь рано или поздно был установлен памятный знак или часовня. Это пожелание совпало с мнением боровчан и настоятеля храма о. **Артемона**. Однако их намерения было суждено осуществиться лишь в мае 1996 г., когда было получено разрешение от администрации

В.И. Суриков - Боярыня Морозова (1887)

Воспоминания

Часовня на месте заключения Боярыни Морозовой и её сестры княгини Урусовой.

Боровска и района о выделении старообрядческой общине участка земли на Городище.

19 июня 1996 г. о. Артемоном в присутствии собравшихся прихожан храма, а также других боровчан был совершён молебен на отведённом месте и установлен двухметровый деревянный крест. В подножие креста была вмурована металлическая табличка с надписью: «Здесь

на боровском городище в 1675 году были погребены мученицы за древлеправославную веру боярыня Феодосия Прокофьевна Морозова (во инокинях Феодора) и её сестра княгиня Евдокия Прокофьевна Урусова». С этого времени, следуя старой традиции, ежегодно 24 (11) сентября боровчане-старообрядцы и все, кто чтит память сестёр, после совершения Божественной литургии приходят к кресту, где служит молебен святым мученицам.

9 апреля 2001 г. Митрополит Московский и всея Руси Алимпий благословил объявить новый конкурс на архитектурный проект памятника-часовни боярыне Морозовой, княгине Урусовой и иже с ними в XVII в. за правоверие пострадавшим. В недавнее время совместными усилиями старообрядцев различных согласий была воздвигнута памятная часовня.

После того, как о. Артемон дал нам эти сведения, он попросил тещу Ивана Аржаного сопроводить нас на место упокоения мучениц, находящееся неподалёку от храма. Мы запечатлели часовню и двухметровый надгробный крест (установлен 19 июня 1996 г.) на фотографиях. Внутри часовни находится надгробная плита боровских мучениц, а в центре 4 житийных иконы образуют квадратный колодец, через который тусклый дневной свет просачивается в нижний, подземный уровень часовни.

Двухметровый крест на могиле мучениц Боярыни Морозовой и её сестры княгини Урусовой перед часовней

Подземная часть часовни символизирует земляную яму, в которой томились мученицы в последние дни своей жизни. В нижнюю часть, где устроен склеп с гробницей, ведут из подземного зала крутые каменные ступени... Именно в этом склепе у гробницы страдалиц каждый православный на мгновение ощутит величие подвига боярыни Морозовой, княгини Урусовой и иже с ними пострадавших.

Первая половина дня нашей паломнической

экскурсии оставила нас под неописуемым впечатлением. Обозревая страницы истории, я осознала, насколько важны для нас, старообрядцев, эти места. Но наша экскурсия в тот день на этом не закончилась. Мы продолжили свой путь в Пафнутьев монастырь, в трех километрах от центра Боровска, где был заключён Протопоп Аввакум, сторонник древней веры. (Продолжение следует).

Клаудиа ИЗОТОВ,
студентка III-го курса филологического факультета
(Институт А.С. Пушкина)

Татьяна ВОРОНЦОВА

Когда мы молоды, нам некогда призадуматься над вчерашним днём, некогда да и в голову не приходит оглянуться назад, прожить заново – в памяти – уже прожитый день. Мы живём сиюминутностью, сегодняшним днём, с мыслью о завтрашнем. И по утрам просыпаемся со смутным ощущением чего-то радостного, хорошего, что принесёт нам новый день.

Но в старости... В старости всё чаще вспоминается прожитое, откуда-то из глубины памяти самым неожиданным образом всплывают давным-давно забытые подробности жизни, мелькают, словно кадры собственного документального фильма, давние события, поступки, всё сбывшееся и не сбывшееся, о чём нам мечталось.

Мы начинаем по-новому видеть все пройденные ступени, оценивать свои давнишние поступки в ином ракурсе, спрашивая себя, что руководило нами в тех или иных обстоятельствах, почему мы сделали когда-то так, а не иначе, и как сложилась бы дальше наша судьба, если бы... Если бы... Память извлекает из своих тайников давно и, казалось бы, напрочь забытые образы, ситуации, подсказывает, где мы ошиблись, будит в душе рассказы, боль, стыд, сожаление и реже, гораздо реже – одобрение: да, так и должно было быть, и если бы этого не случилось, меня бы всю жизнь грызла совесть.

Мне в бессонные ночи, которых не избежать старикам, всё чаще думается о прошлом, вспоминаются то одни, то другие мои поступки, видится разросшийся сад, который я, в числе других моих сослуживцев, садила на пустынном дворе детского санаторного сада в последний военный год; представляется чистый, как выметенный сосновый лес, с высокими, прямыми как свечи деревьями, между которыми землю устилал зелёный ковёр густых трав, в пережку с черничником. Этого леса, испещрённого вдоль гавного просёлка многочисленными тропинками, давно уже нет, его отгнели жилые кварталы разросшегося за десятилетия бывшего шахтёрского городка. И детского лагеря у коварной уральской речки Пышма, к которой вела просёлочная дорога, тоже давно нет, равно как и каменной стелы, с одной стороны которой было высечено: «Европа», а с другой «Азия»; расставив ноги пошире, можно было стоять одновременно и в Азии, и в Европе... Словом, всё изменилось.

Мне этот Пышминский

пионерский лагерь помнится в одном из первых послевоенных лет, когда мне, студентке только что законченного первого курса университета, предложили поработать пионервожатой в течение летних каникул. Я согласилась. Мне достался отряд сорванцов сборного возраста – от 9 до 14 лет. Человек 30. В большинстве – дети местных шахтёров, но было и трое из областного города, тогда называвшегося Свердловском (ныне опять носит старинное имя – Екатеринбург). Эти трое были старше других, двое – шестиклассники, а третий закончил седьмой класс.

До закрытия лагеря оставалось дня три. Всё лихорадочно готовились к заключительному костру, которым обычно завершалась каждая смена. Значит, это было где-то в начале июля. Стояла жара. Начальник лагеря разрешил купание. Первым к реке ушёл девичий отряд. Купальни, собственно, не было. Просто на одной из излучин реки была ровная песчаная площадка, и берег опускался довольно полого, а дальше шла глубь и заросли камыша. Река была не слишком широкой, не шире пяти-шести метров, но своенравная и коварная; в ней то и дело попадались неожиданные углубления – провалы на местах обрушенных подземных галерей, прорытых золотоискателями. (Район около двухсот лет славился богатыми золотоносными породами).

Вот и мои ребята идут по тропинке вдоль берега. Поворачиваем к песчаной косе, где толпятся девочки. Слышу испуганные крики: «Олечка и Инна Петровна тонут! Инна хотела помочь Олечке, а плавать не умеет». В голове у меня мгновенно молнией вспыхнула мысль: «Не думать!» Это даже не мысль была, а подсказка инстинкта: «Не размышляй!» Я на бегу обросила платье и ринулась в воду. Когда дно под ногами исчезло, я зашлёпала по воде руками, заболтала ногами и, сама не зная как, вскоре добралась до утопающей. Это была вожатая, Инна. Она оказалась ближе. Инна была рослой и плотной, по сравнению со мной, нескладной и тощей. Она судорожно и цепко обхватила меня обеими руками, так что я даже не могла пошевелиться, и мы обе погрузились под воду. Странно, но я как-то вмиг смирилась с этим, подумав: «Это конец!» Ни страха, ни сожаления, а только беглая мысль: «Мама будет плакать!» И сердце больно сжалось от этой мысли – мама будет плакать... Чувствую, как с головы сползает косынка. В то

Татьяна Воронцова (1950 г.)

же мгновение Инна разжала руки и забарахталась, выбираясь на поверхность воды. Освободившись, я подтолкнула её кверху. «Вот так и толкать!» – опять мгновенная мысль. Подтолкнув её, я ушла вглубь, а она выпрыгнула. Выбираюсь и я на поверхность, опять толкаю её, она выныривает, я ухожу вниз. Ещё и ещё раз, вверх и в сторону, вверх и в сторону! Наконец под ногами дно. К ней тянутся и подхватывают её чьи-то руки. А дети кричат: «Олечка, Олечка!» – и показывают в другую сторону. Я волчком поварачиваюсь в воде, а у Олечки только белые волосики колышутся по воде, как водоросли, и пузырьки над водой лопаются. Кинулась к ней. По-собачьи перебираю руками, ноги бьют по воде, поднимаю фонтаны брызг. До Олечки метра три. Подхватываю худенькое тельце двенадцатилетней девочки, толкаю в сторону от себя. Первый толчок пришёлся отнюдь не к берегу. Приноравливаюсь, опять толкаю, опять и опять. Девочка лёгкая, всплывает легко, и я ухожу вниз не столь глубоко. Толчок, ещё толчок... И вот опять чьи-то руки тянут Олечку на берег.

Выбираюсь и я. Ноги как чугунные. Сваливаюсь на песок, грудь вздымается с болью, ртом хватаю воздух, в висках бьют молоточки, зубы неумно стучат, руки и ноги трясутся. Это на меня только сейчас напал запоздалый страх. Обхватываю колени руками, изо всех сил стараюсь стиснуть зубы и не могу унять дрожь. Мне стыдно перед детьми. «Ребята, я не умею плавать!», – бормочу в оправдание сквозь зубную дробь. Ничего не замечаю вокруг. Вижу только троих старших мальчишек рядом. Мало-помалу успокаиваюсь.

Никто уже и не думает больше купаться, прпало всякое желание. Дети гуськом по тропинке потянулись в лагерь. Вскоре я почти одна на берегу, и со мной эти трое старших, городских ребят. Мы уходим

последними, молчаливые и притихшие. И меня охватывает горечь: все ушли, оставили меня, никто не сказал мне ни слова, не успокоил. Но тут же я пристыдила себя за эти мысли: всё нормально, забыть, прочь обиду!

В лагере об этом «чепе» (чрезвычайном происшествии) не было никаких разговоров, по крайней мере, среди взрослых, как будто ничего не случилось. Все были заняты подготовкой к праздничному закрытию лагеря. Вечером – обычная «летучка»: подведение итогов за день, планы и меню на завтра. Я немного повздорила с начальником лагеря. Недавно демобилизованный не то младший лейтенант, не то старшина, он и в пионерском лагере был склонен вводить военную дисциплину. Грубый, нечестный человек, он не позволял давать ребятам добавки, обычно супа и хлеба, зато ежедневно отправлял домой судки с обедами и полную кошёлку с хлебом. А у ребят в 12-14 лет здоровый аппетит, им не хватало обычной порции, и я в тот вечер, уж не помню в который раз, завела речь о том, чтобы моим старшим ребятам давали хотя бы побольше хлеба. Он что-то возражал, я вспылила, наговорила лишнего, он оскорбился и заявил, что исключает меня из педколлектива. И предложил проголосовать за исключение. А педколлектив-то всего 4 человека. И вот я с удивлением вижу, что Инна поднимает руку: «Исключить!» Я в душе ахнула: Как?! Это мне в благодарность? Но промолчала. Каждый поступает, как считает нужным, по своему разумению.

На другое утро, раним-рано, как мне было предписано, я собрала свои пожитки и покинула лагерь, когда ребята были ещё в спальнях. Позже узнала, что один из моих старших мальчишек во время нашей «летучки» стоял за дверью в углу, наказанный самим начальником лагеря. Ставить в угол двенадцатилетнего парня – ну не нелепость ли это? Мальчишка, наверняка забавлялся этим наказанием, паясничал. Он слышал

Слева направо: дочь Ольга, внук Габриел и Татьяна Воронцова

наши споры, и мои сорванцы взбунтовались. Тогда наш начальник выгнал из лагеря как зачинщиков и троих старших, городских ребят. Они убежали в лес и провели ночь возле приготовленного к торжеству костра. Целый день не евши!

На другой день я куда-то уходила из дому, а когда вернулась, мама сказала мне, что меня искали трое ребят из лагеря (адрес узнали от местных ребяташек) и что они ещё вернутся. Вскоре они опять пришли. Я накормила их, мы вместе сели в междугородный автобус, я привезла их в город, мы условились, что они разъедутся по домам, а через два часа мы встретимся на главной площади, я куплю билеты, и мы вместе сходим в кино. (Мне надо была увидеться, что ребята встретились с домашними, и у них всё в порядке). Один из мальчиков сказал отцу, что их отпустили на день раньше, другой рассказал всё как было, а у третьего родители вообще ничего не спросили. После кино мы с ребятами расстались, и я, спокойная, уехала домой.

А начальник лагеря, встревожился ли он, что ребята исчезли бесследно и их вещи остались в лагере? А Инна, не испытала ли она угрызений совести, отблагодарила меня за спасение своим голосом «за»? Об этом я навязчиво думала в последнее время, перебирая в памяти былые события своей жизни. Почему всё так получилось? Что руководило

мною, когда я, не умеющая плавать (я и сейчас не умею), бросилась на помощь утопающим? Почему страх охватил меня только позже, когда я была уже на берегу? Почему мне дано было пригубить чашу горечи от людской неблагодарности и тут же отмахнуться от неё, надолго стереть из памяти?

И прихожу к выводу, что бездумный порыв мой был велением свыше, и, когда я – в клещах объятий утопающей – опускалась вместе с нею ко дну, не испытывая ни страха, ни сожалений, а только примирённость и боль за маму, в тот момент мне – опять же свыше! – было послано спасение: утопающая отпустила меня, и в голове моей мелькнула мысль подтолкнуть её к берегу. Мысли были стремительны, рождались и сменялись в какие-то доли секунды, и я это отчётливо сознавала. И, может быть, даже то, что поступок мой был никем не замечен, вернее, не отмечен, и никак не отозвался в душе спасённой (я имею в виду вожатую, девочка же была слишком мала, чтобы что-то осознать), тоже было дано мне свыше, чтобы я смирилась, приняла это как испытание на гордыню.

Здесь мне, пожалуй, следует сделать отступление. В детстве моём, в советское время, школа воспитывала нас в атеистическом духе. Мама моя, едва умеющая читать и писать, была верующей, но считала, что нас, детей, не следует принуждать к вере, так как нам

предстоит жить в иной атмосфере, и принуждение может породить в наших душах разлад. Она научила меня только одной молитве – это был 90-ый псалом на старославянском языке (как я обнаружила это, уже будучи в Румынии, когда впервые принялась за чтение Библии). Мы, старшие дети в семье, были крещёнными, а младших крестить было уже негде и некому. В церкви я до приезда в Румынию никогда не бывала, да и здесь долго не решалась заходить, вроде боясь оскорбить её стены своим неверием. В России я видела только церкви разрушенные, превращённые в клубы или в склады. Вера, настоящая вера пришла ко мне много позже.

Может быть, потому мне долгие годы и не давалось осмысление пережитого. И только позже я поняла, что всё нам даётся с определённой целью. Господь испытывает нас, какое мы, по своему разумению, выберём решение, на какой путь – добра или зла – ступим, и рано или поздно за всё нам воздаст – нашим благополучием, здоровьем, судьбой. Зачтётся всё: и великое зло, причинённое ближнему, и малое благо, благородный душевный порыв, сострадание другу и недругу...

И вот, я спрашиваю себя сейчас в бессонные ночи: для чего мне было послано испытание в тот жаркий летний день на реке, за что Бог дал мне мою судьбу со всеми моими вольными и невольными ошибками и грехами, добрыми делами и массой неразрешимых проблем. Насколько я себя помню, я всегда старалась жить согласно христианским заповедям, даже когда ещё и не знала о них. Но только ли этого ждал от меня Господь? И сумела ли я выдержать в своей жизни небесный экзамен? Этого мне знать не дано. И остаётся только молить Бога:

Дай мне, Господи, чтобы труды мои и содеянное благо зачлись мне, и на весах добра и зла чаша добрых дел перетянула!

□

«Выступление липованского хора из румынского села Гиндэрешть (Новенькое), которое прошло 11 мая с.г. в Белом зале Московской консерватории им. П. И. Чайковского, в пору назвать триумфальным. Можно до хрипоты спорить, хорошо ли, когда старообрядцы выступают на сцене с народными обрядовыми песнями и хороводами, но то, что они сделали это мастерски – бесспорно.

Участников хора «Новосёлки» (по имени села) было легко

заприметить ещё на дальних подступах к консерватории. Женщины в платках, под которыми угадывались кички, мужчина, из-под куртки которого свешивались кисти пося.

Знакомимся. Это **Алексей Данилович Меликов**, художественный руководитель сельского ансамбля. Они в Москве проездом. Возвращаются из Первоуральска, где принимали участие в фольклорном фестивале, посвящённом Победе. Пользуясь

тем, что остановка в Москве продлится два дня, сотрудник лаборатории народной музыки Московской консерватории **Ирина Анатольевна Савельева** пригласила гостей из Румынии выступить перед студентами, изучающими народную музыкальную культуру.

В Белом зале – почти сплошь студенты. Сотня молодых людей с искренним интересом вглядывающихся в осколок исконной русской народной культуры, три века назад заброшенный за пределы России.

Алексей Данилыч сначала рассказал об истории своего села, об истории ансамбля.

– Вы не думайте, что нам там дужа браво живётся, - заключил он вступительное слово. – Но знаете, что пока мы поём, мы ещё сопротивляемся румынской ассимиляции. Пока мы не забыли свою народную культуру, мы – русские.

Затем были песни. Сначала протяжные (растяжные – по-липовански) песни свадебного обряда, в которых сохраняется строй древних казачьих пений, затем – масленичные и хороводные. Сначала Алексей Данилыч комментировал порядок древних свадебных

обрядов, вспоминая своё сватанье и венчание. Но это было больше похоже на лекцию. Тогда на свадебной песне «Не трубушки трубят» из зала вывели за белые рученьки девицу с долгой косой (надо же, нашлась в зале такая девушка), и стали расчёсывать её волосы и заплетать в одну косу как в последний раз перед замужеством. Потом нашли ей пару. Выбрали из числа студентов-слушателей «жениха», которого следом за «невестой» вывели на сцену, и пели ему и кружили возле него хороводом. Особенно сильное впечатление произвёл эпизод, в котором сват и сватья торгуются за „невесту“ под пение „подружек“.

Выступление продолжалось два часа. Это по часам. А по впечатлению – пролетел момент, не больше. И когда пришло время прощаться, зал долго не отпускал самостоятельных артистов. В маленьком зале случилась овация. Крики «Браво!», «Молодцы!». Пришлось тряхнуть стариной и пройти по залу масленичным хороводом. Но – снова не отпускают».

Leonte IVANOV

Sub aspectul atestărilor documentare, **Manolea** e o localitate privilegiată. Mai mulți factori au generat interesul călătorilor pentru nordica așezare a rușilor lipoveni: vechimea acesteia (sfârșitul secolului al XVII-lea), cele trei lăcașuri monahale existente, legăturile permanente cu Mitropolia de la Fântâna Albă și cu Moscova, tipografia și cărțile scoase aici, iar pentru români, pata de culoare, exotismul grupului etnic ce și-a păstrat tradițiile, portul, înțelepciunile și graiul rusești, stabilit de atâția ani pe domeniul mănăstirii Probota. Secolul al XIX-lea a fost deosebit de generos sub acest aspect: am avut prilejul să consemnăm, în paginile publicațiilor „Zorile” și „Kitej-grad”, trecerea prin Manolea a călugărului **Parfenii**, a lui **N.I. Subbotin** sau a criticului și etnografului **N.I. Nadejdin**. Dintre scriitorii români interesați de acest „*veritabil cuib de tâlhari*”, cum se exprima fostul redactor de la „Teleskop”, ar trebui să-l pomenim în special pe **Mihail Sadoveanu**, cu textele *Lipovenii și Iarășii lipovenii*.

Ne-a făcut plăcere să descoperim, în fondul de periodice la bibliotecii ieșene, un text necunoscut nouă, semnat de poetul, publicistul și istoricul **Virgil Tempeanu** (1888-1982), unul din marii

Manolea

germaniști ai spațiului cultural românesc, cu doctoratul susținut la München.* Cel mai probabil, călătoria sa la Manolea a avut loc în perioada în care era director al școlii normale din Fălticeni, motivația ei pare să fie, înainte de orice, curiozitatea, iar însemnările rezultate în urma voiajului sunt cu atât mai importante, cu cât lipsesc alte atestări ale respectivei localități din aceeași perioadă.

Din păcate, privirea autorului e atîntită exclusiv asupra prezentului, asupra fizionomici, vestimentației și modului de viață al lipovenilor „*cu fețe blânde de apostoli*”, nu găsim nicio referire la trecutul așezării, nici sugestii privitoare la vechimea ei, după cum, tot spre regretul nostru, drumul său se oprește la locuința preotului paroh, când, la doar doi kilometri de sat, se afla mănăstirea de călugări, iar ceva mai departe enigmaticul *Dal'nij skit*.

Memoria colectivă n-a păstrat numele preotului pomenit în însemnări, **Serghei Ivanov**, prin urmare nu ne putem da seama dacă e fictiv sau nu. Cum însă celelalte realități sunt exacte (și prăvăliile evreiești, și băile de abur, cu antreul în care se melița cânepa, și „răscruca celor 3 drumuri”, astăzi patru, și vechea biserică, dispărută ulterior într-un incendiu), nu avem motive să ne îndoim nici în această privință.

În plus, cum se întâmplă de obicei, cel ce scrie se și descrie, altfel spus, textul e important și din perspectivă imagologică, pentru că trădează câte ceva din modul în care grupul minoritar era receptat în epocă de populația indigenă.

* Mai multe detalii despre personalitatea acestuia, în: *Convorbiri cu Virgil Tempeanu sau Elogiul spiritualității germane (1998)*, volum semnat de **V.Gh. Popa**.

Din presa de altădată

(I)

Virgil TEMPEANU

Într-un sat lipovenesc din ținutul Sucevei*

Un tren deloc grăbit, ca pentru liniile mărginașe, ne duce, pufăind și zdrumicându-ne, spre Dolhești. Linia ține valea măloasă a Șomuzului molâu, între dealuri cu păduri, care au îmbrăcat haina portocalie a toamnei pripite. Pe miriștile din marginea păduriișului tuns pasc oițele mici de munte, păzite de ciobănașii care au luat între umeri mițele și care stau sculpturali, proptiți în băț și privind de sub pălăriile lor negre, mari, pitorești, la cutiuțele noastre călătoare.

La haltă, un docar sprinten. Cei doi cai negri, vânoși, așteaptă cu boturile vârâte în traistele cu ovăs.

Trecem printr-o alee de răchiți, care lasă prin coroanele lor să treacă șuvițe aurii de soare; ele se aștern pe cărare, pe spinăriile cailor și joacă fugare pe fețele noastre.

Privim melancolici frumusețile tomnatic.

Drumul urcă ușor lăsând în stânga o vale dulce și schițând în zare munții vineți, cu pete albe, cu nouri mohorâți. La noi, e așa de bine-cald! Musculițele se însorese cu rândul pe sumanul vizitiului nostru, se fugăresc bâzâitoare o clipă, în soare, – pete jucăușe de carmin și aur albăstriu – și se așează apoi la loc.

Așteaptă o clipă atente, sondând zgomotele din jur, apoi își împreună piciorușele de dinainte și le freacă unul de altul, parcă s-ar spăla, de plăcere, cu raze de soare.

În vale crinii sălbateci își înalță săbiile frunzelor, ca niște mâini, care ne fac semn din apă.

Fluturi târzii, portocalii tivitiți cu negru, zburătăcesc în juru-le. Încolo, liniște, liniște. Doar trapul mulcomit și monoton al cailor – pe care nu-l mai auzi de la o vreme – și uruiul roților care frământă ușor nisipul drumului, îndrăznesc să zguduie adâncă odihnă a naturii, care se însorește și ea, conștientă parcă de faptul că această plăcere nu i se va mai îngădui peste puțină vreme.

Tovarășul îmi face semn spre dreapta. E satul lipovenesc *Manolea* împrăștiat între arbori și urcând ușor dealul.

Până să intrăm în el, întâlnim niște așezări curioase, semănând cu niște cășcioare acoperite cu stuf, cu pereții lutiți și fără uși și ferestre. Sunt „*feredelee*” pentru cânepă, lămurește prietenul meu, un țăran fruntaș, cunoscut bine pe aceste locuri. Acolo „*topesc*” lipovenii cânepa, cel mai mare izvor de câștig al lor.

A! Iată casele lor! Pe dâmbul drumului se înalță una mai ridicată, încăpătoare, cu ferestre largi, cu acoperiș țuguat de draniță bună, cu pereții învăluiți de iedera ruginie, care se întinde și pe stâlpii largilor ceardacuri. Intrarea nu se vede. E parcă tănuț după gardul cel înalt și fără crăpături.

„Ca-n Ardeal!” rostește scurt vizitiul care a făcut războiul.

Lipovanul se închide bucuros în tainița căminului său, ferindu-se de ochii indiscreți. E Duminecă. Iată chipul Duminecii stând pe-o băncuță, la soare. E o lipovancă îmbrăcată în albastru viu,

având pe cap un testemel de un purpuriu plăcut.

Privește visătoare și când ne zărește, duce instinctiv un capăt al barizului la gură. Un curios gest de pudoare feminină, pe care-l vom întâlni aproape la toate lipovencile. Se uita la noi cu ochii albaștri, spălăciți, care nu spun nimic, încadrați de o față albă, grăsuță, cu pielea străvezie, fină; doară nasul slav, strică armonia feței. Sfiala și rezerva îi dispar ca prin farmec îndată ce aude pe tovarășul meu întrebându-o pe rusește despre „omul” ei, care e la biserică.

Curând ajungem în inima satului, în „medean”, o piațetă cu dugheni evreiești, la răscrucele celor 3 drumuri. În jurul unei fântâni frumoase, pe bănci, stă o mulțime pestriță. Cămeșile purpuri, albastre, roze, toate în culori țipătoare, dau o bizară înfățișare acestei lumi ciudate.

Bărbații blonzi, bărboși, voinici, cu lungi cămeși încheiate pe umăr rusește, încinși cu o curelușe, încălțați cu cisme înalte, lucitoare, ne privesc cu acciași ochi mici, albaștri, șterși, ca ai lipovencii, dar cu fețe blânde de apostoli. Îl recunosc îndată pe tovarășul meu, „domnu Toadere” și-i zâmbesc, ridicându-se și înconjurându-ne, răspândind în juru-ne larmă și miros de iuț și aromă de sămburi prăjiți.

În sus se ridică o stradă largă, împrămiată de case înalte, de garduri dese, acoperite de iedera multă și veselă; și pe această stradă forfotește o lume strident colorată, care uimește ochiul. La porți, pe drum, la ferestre, pe cerdacurile înalte, au ieșit toți: bărbați, bătrâni și tineri, toți bărboși, și femei și fete, toate blonde și spălate, bucurându-se de soarele acestei blânde zile de toamnă. Trecem.

Bărbații ne salută, fac semne, vorbesc rusește cu „bădia Toadere”; iar fetele și nevestele duc barizul la gură și ne privesc pe furie, de după iedera care a năpădit casele, porțile, gardurile. Dar, ciudat sunt îmbrăcate fetițele, cu tulpanele lor pestrițe, cu rochițele lungi și înfoiete, încât par niște mătuși olandeze în miniatură.

Și ele ridică fețele lor albe și ne privesc. În dreapta și-n stânga, pe față și pe furie, toată această lume stranie ne privește.

Deși sunt în ținutul meu, trebuie să fac eforturi să mă conving de aceasta, căci imaginația de mult mă fură, ducându-mă în vreun sat descris de Tolstoi, cu mujici îmbrăcați sărbătorește și cu „isbe”-le ascunse după iedera deasă.

Deodată, din stânga, ne răsar biserică lipovenească din mijlocul unei curți curate, cu gardul dantelat – în contrast isbitor cu gardurile închise ale satului. Frumoasă nu poți spune că e; dar deosebită. Are două turnuri, unul mare, masiv, rotund și altul svelt, subțire, micuț, delicat – ambele acoperite curat, cu tablă de zinc.

Pereții albi cu albastru deschid ferestre în semicerc cu speteze multe. Totul inspiră ordine, curățenie, liniște, poezie chiar. Cărarea e prunduită curat, ce duce de la poartă spre tinda bisericii, prin mijlocul ierbii proaspete, în plin soare de amiază, pe sub plopii îmbrăcați parcă și ei curat – te îmbie să intri.

Școala de alături, românească, fără nici un stil, cu pereții jupuiți, cu o curte pustie, fără copac sau floare, contrastează nu tocmai bucuros cu mediul din jurul ei.

Oprim la casa lui Serghei Ivanov, preotul lipovenesc. Adică, drept să spun,

casa n-o văd din pricina viței cu poamă măruntă și neagră, care lasă o mică boltă, unde îmi închipuiesc intrarea. Gospodin Toadere se dă întâi singur jos și aud vorbe bucuroase întâmpinându-l pe rusește.

Sunt chemat. Preotul, un uriaș cu barba sură, cu lungă cămașe neagră, cu cisme înalte, cu o față frumoasă, cu ochii albaștri vioi, ascunși sub niște sprâncene foarte stufoase, a amuțit văzându-mă. Se vede bine că e surprins și fără nici o vorbă dă fuga în casă boscorodind ceva pe rusește și închizând repede o ușă din tinda strămtă. Apoi mă pofteste, scuzându-se mereu că nu-i destul de aranjat prin casă, deoarece se pregătește să-și primească Mitropolitul de la „leși”.

Într-adevăr, are nevoie de pregătire casa lui Serghei Ivanov, căci pretutindeni domnește o neregulă neîmbietoare. Îmi dă un scaun mare, iar el se aruncă pe un pat de tablă. Odăița pare a fi și dormitor, și sufragerie și odaie de primire. El se arată stingherit și mereu își caută de lucru. Pune apoi pe masă un buchet mare de „moțul curcanului” sângieru. Ce mare plăcere simt oamenii aceștia pentru roșu! Pereții sunt tapițați cu scoarțe roșii, ba ici-colo cu bucăți de tapet de aceeași culoare.

Ni se vorbește despre stricarea obiceiurilor bătrânești. Și el se plânge! Limba, portul și barba: iată trei lucruri pe care însă lipovencii nu le părăsesc, după cum nu se lasă de cânepă, vite și ...rachi.

Slujba bisericească – ne spune preotul – începe Sâmbăta la ora 12 din noapte și ține până a doua zi la orele 10 dimineață; dar nu toți vin, ca mai înainte, vorbește, mai mult pentru sine, amărât, preotul.

Ceva foșnește afară la ușă. Preotul înțelege și se scoală. O bătrânică scurtă, aceeași lipovancă spălăciță, dar cu ochi zâmbitori, deschizi, ne-aduce ceaiul tradițional.

Romul, turnat din belșug de preot, aromește plăcut încăperea. Pe tavă, alături, mirosind a unt proaspăt, plăcinte calde cu brânză de vacă.

De pe pereti ne privesc multele icoane rusești. Una ne atrage luarea aminte care închipuie două femei cu cozi de păun, aripi și picioare de pasăre, un fel de harpii grecești din acelea care spurcau îmbucătura tracului Phineus. „Păsările Raiului” – lămurește naiv gazda. Pe masă, o carte cum n-am mai văzut de groasă: *Pravila*. Se pare, întreaga bibliotecă preotească, afară de cele câteva cărți dintr-un raft primitiv, așezat deasupra ușii, care, după titlul rusec, sunt profane.

Când gospodin Toadere aduse vorba de nevoia de pământ a lipovenilor, nu știu cum, îmi veni, în această atmosferă ruscă, fără de vrere în minte povestea așa de adâncă a lui Tolstoi: „*Cât pământ îi trebuie unui om*” și o pomenii.

Ochii preotului se aprinseseră, fața i se lumină; nu mă mai privea iscoditor, ci prietenos și porunci femeii să ni mai aducă un ceai, din care bău și el de astă dată și, în timp ce discuția alunecă spre literatura rusă, „gospodin Toadere” rămas în minoritate, tot îl înghesuia pe preot cu întrebări despre cânepă și vite, la care el răspundea politicos.

A trebui la plecare să primim câte un buchet de „moțul curcanului”, aleasă floare lipovenească îmi închipui, pe care noi, românii, n-o știm îndeajuns prețui, căci am ținut-o, mărturisesc păcatul, numai până la ieșirea din ciudatul sat.

– „De ce nu-i dădeai pace preotului cu întrebările tale?” zisei către tovarășul meu de drum; dar el îmi răspunse foarte serios: „– Pentru că lipovanului i se umple inima când îi lauzi cânepa și vitele”.

Tot șiret „bratușca Toadere”!

* „*Revista Moldovei*”, an VI (1927), nr. 1-3, pp. 37-42.

„Luceafărul” rușilor lipoveni

Olimpia Simion, Paula Agap, Ana Maxim, Irina Chirilă, Alexandra Vasile, Alexandra Cornei, Anfisa Platon, Carmen Ivanov, Irina Chersan și Georgiana Toma sunt campioanele *Turneului final de baschet fete, rural și urban*, desfășurat între 10-13 mai a.c. la Brașov. A fost a șasea participare consecutivă la *Olimpiada Națională a Sportului Școlar*, echipa devenind pentru a patra oară campioană (în 2002, 2003, 2005 și în acest an).

Cele zece fete fac parte din echipa „Luceafărul” din Slava Cercheză, județul Tulcea, antrenată cu pricepere și dăruire de profesorul de educație fizică **Petru Mihailov** – directorul școlilor generale din Slava Cercheză și Slava Rusă.

În grupe, „Luceafărul” a jucat cu echipele de la Liceul cu program sportiv Alba Iulia (învingând cu 50-30), de la Școala generală nr. 10 din Botoșani (80-40) și de la Școala generală „Ștefan cel Mare” din Alexandria-Teleorman (72-34), iar în semifinală a învins cu 55 la 24 echipa campioană de anul trecut de la Școala generală nr. 102 din București. În finală, „Luceafărul” a dispus cu 57 la 55 de echipa de la Școala generală nr. 10 de la Botoșani.

Echipa de baschet fete din Slava Cercheză a fost singura din județul Tulcea calificată la Olimpiada Națională a Sportului Școlar și are în palmaresul său 4 titluri de campioană olimpică și 2 de vicecampioană. **Olimpia Simion**, căpitanul echipei „Luceafărul”, a fost desemnată coșgeterul turneului din acest an.

Felicităm și noi echipa și pe antrenorul ei și sperăm că se vor găsi sponsori să fie recompensate orele lor de muncă în echipă!

TEATRU

Tot în Slava Cercheză, jud. Tulcea, pe scena Căminului Cultural, Teatrul „Altar” de la Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale din Tulcea a oferit pe 13 mai a.c. localnicilor spectacolul „*Astia suntem... Noi*”, cu piese inspirate din I.L. Caragiale.

Cu această ocazie pe scenă au urcat și membrii formației de teatru a Căminului Cultural din Slava Cercheză cu o „Scenă de umor”, de Noel Claraso, în regia lui Nelu Serghei. Din distribuția piesei au făcut parte bibliotecara **Olga Neculai**, profesoara **Agripina Amos** – președinta comunității locale a rușilor lipoveni, membre și ale ansamblului folcloric local „Slaveanka”.

Ziua Copilului

La școlile unde se studiază limba Rusă maternă, și în special acolo

DIVERSE – PE SCURT

Participanții la masa rotundă cu tema „*Rușii lipoveni: istorie și cultură*”, organizată de CRLR în Brăila pe 12 mai 2007

unde elevii au rezultate deosebite la învățătură și sunt și olimpicii din acest an, membrii din conducerea executivă a CRLR și consilierii Comunității vor participa la acțiuni dedicate Zilei Copilului. Vor fi organizate programe artistice, iar copiilor li se vor oferi diplome și cadouri.

Ziua Rusiei

CRLR va marca pe 10 iunie a.c., la Constanța, **Ziua Rusiei** împreună cu administrația locală, Consulatul General al Federației Ruse la Constanța și comunitatea locală a rușilor lipoveni.

Ziua Rusiei (12 iunie) este sărbătorită an de an, prin decret prezidențial, începând cu 1994, fiind numită atunci *Ziua declarației privind suveranitatea de stat* (declarație semnată în 1990). În 1998, tot prin decret prezidențial, **12 iunie** a fost declarată **Ziua Rusiei**.

Cabinete de limba rusă

În luna mai a.c., CRLR a deschis trei noi cabinete de limba rusă la școlile unde învață elevii ruși lipoveni, dotându-le cu aparatură și cărți editate de CRLR.

Ivan Patzaichin și Igor Lipalit - doi antrenori ruși lipoveni

Este vorba despre cabinetele din localitățile Climăuți, Rădăuți și Lipoveni, județul Suceava.

„Landâș” la TVR1

Pe 18 mai a.c., ansamblul folcloric „Landâș” („Lăcrămioara”) al rușilor lipoveni din Sarichioi a interpretat în direct câteva cântece în limba rusă la emisiunea de divertisment „Stele... de 5 stele” de pe TVR1 (prezentatori **Ioana Moldovan** și **Iulian Vrabete**), oferind o surpriză muzicală invitatului emoționat **Ivan**

Ansamblul folcloric „Landâș” din Sarichioi

Patzaichin. Campion olimpic la kaiac-canoe (cu patru titluri obținute în 1968, 1972, 1980 și 1984) și cu 30 de medalii în palmaresul de sportiv, Ivan Patzaichin este la ora actuală antrenorul lotului național și olimpic de kaiac-canoe.

Consiliul Director

Sediul CRLR-Brăila a găzduit pe 12 mai a.c. ședința membrilor Consiliului Director al CRLR, la care au fost definitivat proiectele unor acțiuni ce urmează să aibă loc în luna iunie a.c. și au fost analizate investițiile și reparațiile unor sedii teritoriale ale CRLR.

Consilierii Comunității, împreună cu câțiva președinți de comunități locale ale rușilor lipoveni din România au participat și la masa rotundă cu tema „*Rușii lipoveni: istorie și cultură*”, organizată de CRLR în Brăila, în cadrul căreia au fost prezentate referate privind cea de a 62-a aniversare a victoriei asupra fascismului (citiți amănunte în pagina 3 a publicației noastre).

Editura „CRLR”

La Editura „CRLR” a Comunității Rușilor Lipoveni din România sunt în curs de

apariție cărțile: *Limba rusă cu și fără profesor* (reeditare), autor **Andrei Ivanov**; *Raza de soare deasupra Carcaliului* – volum dedicat regretatului profesor **Andrei Ivanov**, care ar fi împlinit în vara anului în curs șapte decenii de viață, ediție îngrijită de **Passionaria Stoicescu** și **Svetlana Moldovan**; *Un om, un simbol. În onoare magistri Ivan Evseev*, volum omagial, cu ocazia împlinirii de către profesorul timișorean a 70 de ani (în august a.c.), realizat de prof. univ. dr. **Marin Bucă**, conf. univ. dr. **Maria Andrei** și prep. univ. drd. **Daniela Gheltofan**.

Путешествие в Румынию

Это было решение наверняка большое, когда мы решили приехать в Румынию к местным староверам, чтобы старшая сестра из нас, **Киликия**, приняла святое Таинство Миропомазания и присоединилась таким способом к **Русской Древлеправославной Церкви (новозыбковской иерархии)**. Это было также первый раз, когда мы вместе ехали за границу.

Поездка была длинная и очень трудная для обеих из нас. Живём мы в Праге (Чехии). В автобусе негде было повернуться, мы были натканы там, как сельди в бочке, под ногами была большая сумка с едой и другие сумки, в которых были книги и другие вещи. Сверх того, неудача преследовала нас: получили информацию, что, возможно, автобус не поедет, перед отъездом сначала не могли найти один билет и наконец у нас украли СК-плеер и компакт-диск. Но всё это были только испытания, чтобы мы утвердились в нашей вере и жажде познакомиться со староверами в далёкой Румынии. Мы знали также, что это не только путь к познанию культуры и обычаев староверов в Румынии, а прежде всего паломничество, чтобы помолиться в старообрядческом храме, которого в нашей стране нет, и чтобы Киликия посредством чина довершения присоединилась к Русской Древлеправославной Церкви. И для этого ведь не мешает понести какую-нибудь потерю.

После нашего приезда в Бухарест мы ждали на вокзале сестру по вере **Васу Неделку**, которая нас привезла в Общину русских-липован Румынии в Бухаресте, где мы переночевали. В общине мы познакомилась со **Светланой Молдован**, главным редактором публикации «Зори», посредством которой через интернет несколько месяцев тому назад Киликия вошла в контакт с батюшкой **Дориментом** в Тульче. И нельзя забыть встречи с депутатом **Мироном Игнатом**, **Ириной Фрол** и другими сотрудниками ОРЛР. Для **Александры** было сначала трудно договориться из-за незнания русского языка, которому она наконец решила учиться именно в Румынии (!), но сразу установила, что с помощью знания польского и словацкого языков и, конечно, нашего родного чешского языка может договориться – ведь мы все славяне. Но частично ей Киликия была переводчицей. Но ещё в тот день, когда мы прибыли в Бухарест, мы встретились со студенткой **Марией Мокану**, с которой мы ещё перед нашим отъездом в Румынию,

были в контакте. Киликия связалась с нею через батюшку Доримента. Мария говорит и по-английски и поэтому с ней Александра могла нормально поговорить. Договорились с ней, что нам на следующий день покажет Бухарест и достопримечательности города. Мы посетили много церквей Румынской Православной Церкви. Во многих увидели иконы, на которых, как нам казалось, видно влияние католической живописи. Но есть также церкви с иконами византийского типа.

После короткого посещения Бухареста, мы уехали к цели нашего путешествия – город Тульча. Поездка автобусом была на этот раз приятная, потому что автобус был очень удобный. Мы приехали в Тульчу, где на вокзале нас уже ожидал батюшка **Доримент Антонов**, которому следовало через несколько дней миропомазать **Киликию**. Мы обе были очень усталые и поэтому забыли в автобусе одну сумку. Но, к счастью, шофёр сдал её в кассу на вокзале, и мы её получили.

Комната, которую для нас

приготовили в доме священника при церкви, была очень красивая и уютная. Необычна для нас, людей из мегаполиса, была топка в печке. Тоже и купаться в русской бане было приятно, особенно для старшей из нас. Киликия бывала в бане уже несколько раз, но Александра пошла в русскую баню первый раз.

Жизнь верующих простая, но гармоничная. В Тульче находится много красивых церквей и нам очень понравилась самая маленькая из них – деревянная церковь недалеко от автовокзала, которая внутри вся пронизана лучами солнца. И, конечно, нам очень понравилась наша церковь **Великомученицы Парасковии**, новозыбковского согласия.

На младшую из нас произвело большое впечатление, когда она первый раз пошла в город за покупками. Продавщица в магазинчике из-за недостатка мелочи дала ей сдачу вместо денег жевательной резинкой. Сестре это казалось очень любезным, и она поехала в церковь, где уже была служба, чтобы рассказать об этом своей сестре, и даже не заметила, что у неё нет платка на голове.

Киликия довольно хорошо познакомилась с традициями беспоповцев поморского согласия, но в каждой стране человек встречается

ярких и имеющих кисти на окончаниях. Между поморцами ношение поясов встречается чаще всего у мужчин, но у русских-липован это обязательно для всех верующих. Христианская вера – это вера радостная и это намного лучше выражают облачения священников и причетников, а также цветная моленная одежда верующих, прежде всего, наших женщин.

Приятно было также, что на крестах изображается надпись «**И.Н.Ц.И**», т. е. «**Исус Назарянин, Царь Иудейский**». Ведь известно, что у поморцев такие кресты не признаются достойными поклонения верующих и кресты с такой надписью опровергаются. Признаются только кресты с надписью «**ИС ХС – Сын Божий – Царь Славы**». Но у липован это не является чем-то необыкновенным и, возможно, встречаются и кресты с титлом «**И.Н.Ц.И**» наряду с надписью «**ИС ХС – Сын Божий – Царь Славы**».

В Тульче мы могли также принимать участие в Божественной Литургии и после каждой из них получить благословенные просфоры. В соединении со знаменным пением мы почувствовали, какую духовную пользу мы посредством неё получаем. К сожалению, не все клирошане умеют постигнуть дух знаменного пения и смысл литургических песнопений (гимнов). Ведь знаменное пение – это поющее богословие, выражение молитвы, которая возносится ко Господу яко кадило, с тишиной и миром. Святые Отцы Церкви нас поучают, как правильно молиться – сосредоточенно, с тишиной и смирением. Но приятно было смотреть на верующих, как принимают Божественное Тело и Кровь Христову. Это может быть примером христианам других конфессий.

Но для нас самым глубоким впечатлением был чин довершения, совершённый над Киликией, посредством которого она стала христианкой новозыбковского согласия – Русской Древлеправославной Церкви. Чин начался утром в половине шестого, и мы обе были усталые, но Киликия едва переводя дух с трепещущими руками принимала Духа Святого. С испуганным лицом была должна трижды плюнуть на сатану и потоптать его. Вот тебе, мерзавец! Это за всё, что с нами случилось при поездке в Румынию! Чин довершения был долгий, но полный христианской символики и очень красивый. После него Киликия первый раз причастилась Святых Таинств Тела и Крови Христовой. С матушкой **Ириной**, которая стала Киликия восприемницей, мы теперь родные и через неё также и с прочими членами её семья. И верим, что ещё приедем обе вместе, потому что здесь наш новый духовный дом.

Мы хотели бы поблагодарить всех старообрядцев Румынии, прежде всего из общины храма **св. великомученицы Парасковии** в городе Тульча и из Общины русских-липован в Бухаресте, потому что они оказали нам сердечный приём и всегда помогали нам, когда это нам было нужно. Низкий поклон вам всем.

Киликия РАМАЗАНОВА и
Александра БОРНОВА-
РАМАЗАНОВА

”CUPA INTERETNICĂ BUCOVINA”

Ucrainenilor din România, ținutul Bucovina.

Timp de trei zile, în municipiul Suceava, etniile din regiunea Bucovinei, dar și de peste hotare și-au dat mâna și împreună au căutat să colaboreze prin cel mai simplu limbaj de comunicare – sportul. Aceasta nu s-a putut face decât prin concursuri și întreceri sportive diversificate, unele dintre ele fiind o experiență nouă pentru unii dintre participanți: kinball, fotbal, tenis de masă, baschet, tir-arc și tir sportiv și jocuri marinărești. Echipele au fost formate din: ucrainenii din Cernăuți-Ucraina și Siret-Suceava, polonezii din Soloneț-Suceava și Polonia, germanii din Suceava, maghiarii din Toplița, italienii din București și Muscel, rromii din Gulea-Suceava și de reprezentanți ai etnicii rușilor lipoveni din Fălticeni-Suceava (un grup de 20 de tineri) și din Tulcea.

Deschiderea oficială a avut loc în Sala de Atletism a Clubului Sportiv Municipal Suceava, în prezența liderilor locali și a etniilor participante. Primele jocuri au fost cele de tenis de masă pentru fete, iar pentru băieți - jocul de kinball, un joc mai puțin cunoscut în România în care mingea clasică a fost înlocuită cu o minge uriașă, având diametrul de 1.20 m. A urmat deplasarea la poligonul din Rădăuți unde au avut loc întreceri de tir-arc și tir sportiv, la care reprezentantele etnicii rușilor lipoveni au împărțit primele două locuri ale podiumului. După-amiază, participanții s-au întrecut cu multă pasiune la fotbal, joc la finalul căruia echipa învingătoare a fost cea a rromilor, dar și la kinball, fiind rândul fetelor.

Seara, având un aspect multicultural, a găsit toate etniile împreună, fiecare dintre ele prezentând un moment specific. Nu au lipsit cântecele

populare, cele folk, dar nici costumele frumos colorate și dansurile ritmate, mai ales cele ale ansamblului rușilor lipoveni din Tulcea, „Molodți”, care prin dansurile lor căzăcești au încântat numerosul public și au reușit să-l atragă de partea lor, toți cei prezenți urmărind cu o deosebită plăcere măiestria cu care aceștia dansau, oferind un moment artistic special. Evenimentul a fost intens mediatizat în presa locală, copiii lipoveni fiind considerați surpriza acestei manifestări, atât la întreceri sportive, cât și la spectacolul artistic.

A treia zi au avut loc întreceri sportive nu foarte solicitante, unde concurenții s-au amuzat participând la concursuri marinărești la care au tras de funii sau, așa cum au spus unii participanți, au tras sforile.

Finalul întrecerilor a fost marcat printr-un moment deosebit în care eforturile participanților și dăruința cu care aceștia au jucat au fost răsplătite cu câte o cupă, o medalie și o diplomă de participare pentru fiecare echipă. Clasamentele de pe parcursul competiției au fost lăsate deoparte, deoarece la sfârșit au contat doar colaborarea, prietenia și unitatea, toate acestea fiind îmbinate cu ajutorul bunului simț.

După decernarea premiilor, tinerii ruși lipoveni din Tulcea, membri ai ansamblului „Molodți”, au vizitat satul Lipoveni (Socoliți) unde au fost întâmpinați sub ecoul cântecelor rusești de președintele comunității din Lipoveni, dl **Vasile Ciubatura**. Tulcenii au prezentat și aici, sub privirile calde ale localnicilor, un moment artistic specific nouă, rușilor lipoveni.

Nicu IVANOV,
Fălticeni

Ce forță teribilă, ce clocotitoare energie emană de veacuri pământul magic al Bucovinei! Dacă te-ai născut pe acest plai divin, nu mai poți scăpa de dor, oriunde te-ai duce. Aflată în nordul țării, Bucovina este legată prin rețeaua de șosele naționale și europene de toate colțurile României, dar și ale Europei. Asta face ca, de câțiva ani, bucovinenii din toate colțurile României: maghiarii, polonezii, ucrainenii, rușii lipoveni, armenii, germanii, rromii, italienii să se întâlnească la Suceava și împreună să demonstreze că aici nu există granițe între etnii și că, indiferent de zona din care provin, de obiceiurile și tradițiile pe care le

păstrează sau de limba pe care o vorbesc, între aceștia mereu va exista o relație bazată pe armonie și respect.

Așa s-a întâmplat și în acest an, când, în perioada 27-29 aprilie, Suceava a fost locul desfășurării unui deosebit eveniment interetnic – „Cupa Interetnică Bucovina”, proiect ajuns la ediția a patra. Organizatorii acestui proiect au fost Federația Română Sportul pentru Toți, Direcția pentru Sport a Județului Suceava, Asociația Județeană Sportul pentru Toți Suceava, în parteneriat cu Fundația Ana, Asociația Juventus, Primăria și Consiliul local Suceava, Consiliul Județean Suceava, Uniunea

De la Botoșani, Cu mulțumiri

Pentru comunitatea noastră, ziua de 5 mai a.c. a coincis cu un eveniment ce a rezonat în inimile rușilor lipoveni din Botoșani. În această zi a fost semnat actul de recepție parțială a lucrărilor de reparație capitală a sediului nostru, etapa I, de către o comisie al cărei președinte este dl **Gheorghe Andrian**, membru al Consiliului Director al CRLR, de față fiind și distinsul profesor universitar **Feodor Chirilă** de la București precum și localnici de-ai noștri.

Cred că puțini dintre cititorii „Zorilor” își pot imagina cum de se poate ca o clădire cu peste 150 de ani vechime, aflată într-o stare avansată de degradare la data preluării, poate să arate așa cum este în prezent. Deși lucrările de reparații au început târziu,

în noiembrie anul trecut, din motive asupra cărora nu mă opresc acum, totuși constructorul angajat a dus treaba la bun sfârșit, astfel că este pe deplin meritat calificativul „excelent” dat de membrii Comisiei. Aducem pe această cale mulțumiri dlui ing. **Iulian Daniliuc**, patronul firmei S.C. DIO-CONSTRUCT S.R.L. Botoșani, care s-a dovedit a fi încă odată un apropiat al comunității noastre, și pe care ni-l dorim alături și la finalizarea celei de-a doua etape de reparație capitală a sediului.

Desigur, comitetul local de conducere, împreună cu toți cei din jurul acestuia, apreciază efortul financiar, de cca 1,5 miliarde de lei vechi, făcut de conducerea centrală a Comunității noastre, înțelegerea pe care au găsit-o demersurile noastre la președintele

Miron Ignat și la conducerea executivă a CRLR cărora le adresăm cele mai călduroase mulțumiri.

Având în față o scrisoare primită de la centru prin care ni s-a comunicat că pentru anul în curs avem repartizată suma de 1,170 milioane lei vechi pentru continuarea și finalizarea investiției de la Botoșani, facem apel către dl președinte **Miron Ignat** și către între-

gul Consiliu Director să fie demarate cât se poate de repede procesele tehnice (proiectare, deviz, autorizație, contract cu un constructor etc.) cât și lucrarea propriu-zisă.

Încă o dată, de la Botoșani, cu mulțumiri,

Efim NAZAROV,
vicepreședinte CRL-Botoșani

Устная и письменная речь учащихся русских-липован пестрит, к сожалению, ещё ошибками, связанными с употреблением числительных. Так, например, учащиеся разных классов, пользуясь цифрами, допускают неверные сочетания: «Карансебеш находится на расстоянии шестьсот километров» (вместо на расстоянии шестисот километров), «Мой дедушка был на пенсии от тысячи девятьсот пятьдесят четырёх годов» (вместо с тысячи девяносто пятидесяти четырёх лет), «Мой тятя работает в поле с двоими помощниками» (вместо с двумя помощниками).

Забывая о том, что при счёте неодушевлённых предметов у количественных числительных два, три, четыре винительный падеж совпадает с формой именительного падежа, а при счёте одушевлённых предметов – с формой родительного падежа, многие из наших учащихся, то и дело говорят: «На поле послали двух тракторов» (вместо отправили два трактора), «Чтобы скорее собрать пшеницу, прислали трёх комбайнов» (вместо прислали три комбайна), «Когда мы шли по дороге, около леса мы увидели четыре волка» (вместо увидели четырёх волков) и т.п.

Большие неприятности доставляют учащимся собираательные числительные двое, трое, четверо и т. д. Чтобы предупредить нежелательные ошибки, надо твёрдо помнить, что собираательные числительные на -о, -е (двое, трое, четверо и т. д.) нельзя сочетать с названиями животных, единичных предметов и лиц женского пола. Нельзя, например, сказать: «трое волков», «четверо окон», «двое подруг», «двое женщин» а надо говорить: три вола, четыре окна, две подруги, две женщины и т. д. Собираательные числительные могут быть использованы для обозначения количества лиц мужского пола (двое учителей, трое мужчин, четверо охотников), количества детей и суток (пятеро мальчишек, четверо детей, двое суток), а также для обозначения количества парных и сложных предметов, не имеющих единственного числа (двое ножиц, трое часов, четверо саней). Кроме того, собираательные числительные употребляются с личными местоимениями: мы, вы, они (нас было трое, вы двое останетесь в классе, их четверо пятеро). Начиная с числительного пятеро, можно также использовать и количественные числительные вместо собираательных (пять охотников, шесть саней, семь суток и т. д.).

Немалые трудности доставляют учащимся числительные оба и обе. Числительное оба употребляются в сочетании с существительными мужского и среднего рода, а числительное обе - в сочетании с существительными женского рода. Не учитывая этого, многие учащиеся говорят: «по обоим сторонам улицы» (вместо по обеим); «обеими руками» (вместо обеими); «обеими глазами» (вместо обоими); «у обеих мальчиков» (вместо у обоих). Числительные оба, обе нельзя употреблять в сочетании с существительными, не имеющими формы единственного числа. Нельзя, например, сказать: «Я наточил концы у обеих ножиц», «У обеих ворот стояли машины». Надо говорить: «Я наточил концы у двох ножиц», «У тех и других ворот стояли машины».

Неправильное употребление имён числительных, указанных выше, производит неприятное впечатление и

УЧЕБНЫЙ РАЗДЕЛ

Учитесь говорить правильно!

свидетельствует о неграмотности говорящего. Чтобы предупредить такого рода ошибки, необходимо во что бы то ни стало научиться склонять имена числительные и правильно сочетать их с именами существительными.

В устной и письменной речи наших учащихся допускаются также ошибки в употреблении личных местоимений. Вот несколько примеров неправильного употребления такого рода местоимений: «Вернувшись с охоты, отец привёз с собой медвежонка. Он рассказал нам много интересного о своих приключениях» (кто рассказал: отец или медвежонок?), «Марусе предложили работать на сложной машине, хотя она недавно окончила 8 классов» (Маруся или машина?). «Почта находится недалеко от примэрии. Она недавно открылась» (почта или примэрия?). «Волны сильно бились о прибрежные скалы. С каждым часом они становились всё выше и выше» (волны или скалы?).

Стилистическая небрежность и двусмысленность в этих предложениях есть, видимо, результат незнания известного правила о том, что

правилам русской речи эти предложения могли бы прозвучать вполне грамотно: Врач предложил больному, чтобы тот каждый день взвешивал себя. Преподаватель попросил ученика, чтобы тот прочитал свой доклад.

На Национальной олимпиаде по родному языку школьников русских-липован, состоявшейся в прошлом году в Яссах, во время устного опроса я попросил одного из школьников разыграть небольшой диалог на тему «Средства передвижения». Привожу ниже небольшую часть этого диалога:

«В поездах, трамваях, автобусах, когда они приближаются к станции или остановке, часто приходится слышать:

- Вы сходите?
- Нет, не схожу.
- Тогда позвольте мне пройти вперёд, я схожу на этой остановке.
- Пожалуйста, сходите!

В данном диалоге неправильно употребляется глагол сойти в значении выйти (выйти на станцию, на остановку). Нельзя говорить: «Схожу в Бухаресте, в Москве, в Саратове; схожу на следующей остановке». Надо говорить: выхожу в

к фестивалю» (вместо соревнование на лучшую подготовку), «Предложение учеников по проведению конкурса было встречено в штыки» (вместо предложение о проведении конкурса).

Встречаются также ошибки в речи учащихся в связи с неправильным употреблением предлогов из – с и их антонимов в – на. Во время олимпиады, при устном опросе, мне приходилось слышать такие ошибочные выражения: «пришёл с магазина», «пришёл с кино», «приехал с Одессы» и т. п. Чтобы избежать этих ошибок, надо помнить, что предлоги из и с при глаголах, обозначающих направление движения, очень близки по своему лексическому значению и что их легко спутать между собой, как это делают те, кто говорят: «пришёл с театра», «приехал с Одессы», вместо того, чтобы сказать: пришёл из театра, приехал из Одессы, пришёл из кино и т. п. Учитывая это, необходимо при указании направления движения проверять предлоги из и с их антонимами в и на, которые указывают обратное направление. Итак, если человек идёт в школу, в театр, в библиотеку или он едет в Москву, в Россию, в Америку, то он должен возвратиться из школы, из театра, из библиотеки, из Москвы, из России, из Америки. И напротив, если человек ушёл на работу, на концерт или отправился на Кавказ, то он должен обязательно возвратиться с работы, с концерта, с Кавказа, что будет и логично и правильно.

При названии средств передвижения возможны варианты: (ехать) в автобусе – на автобусе, в машине – на машине, в метро – на метро, в поезде – на поезде, в самолёте – на самолёте.

В заключение, мне хотелось бы, чтобы наши учащиеся усвоили, что большая часть предлогов имеет не только грамматическое, но лексическое значение, помогающее нам более точно выразить отношения между предметами, между действиями и предметами, а также между признаками и предметами. И чем чаще мы будем думать об этом, тем меньше ошибок, связанных с неправильным употреблением предлогов обнаружатся в нашей речи.

Для вас подготовил
Феодор КИРИЛЭ

КУЛЬТУРА РЕЧИ Почему мы так говорим?

местоимение заменяет ближайшее к нему имя существительное того же рода и числа. В первом из приведённых предложений ближайшим существительным, которое предшествует местоимению, будет слово медвежонка, во втором – машина, в третьем – примэрия, в четвёртом – скалы. Если бы авторы этих предложений были более требовательны к своей речи, то они построили бы их несколько иначе: Отец, возвратившись с охоты, привёз с собой медвежонка и рассказал нам много интересного о своих приключениях. Марусе, хотя она недавно окончила 8 классов, предложили работать на сложной машине. Почта недавно открылась; она находится недалеко от примэрии. Волны яростно ударили о прибрежные скалы и с каждым часом становились всё выше и выше.

При отсутствии чётко выраженной связи между существительными и местоимениями «коварство» последних проявляется с особой силой: «Боясь дождя, ребята спрятали котёнка под крышу и держали его там до тех пор, пока он не перестал идти» (котёнок или дождь?). «У горна стоял мой брат, он был раскалён добела» (горн или брат?).

К неправильному построению предложений приводит также неумелое употребление возвратного местоимения себя и возвратного притяжательного местоимения свой. Например: «Врач посоветовал больному каждый день взвешивать себя». «Преподаватель попросил ученика прочитать свой доклад». В данном случае забывается правило о том, что местоимения себя и свой относятся к лицу, производящему действие. В результате получается, что больной должен был каждый день взвешивать своего врача, а ученик – читать доклад, написанный преподавателем.

При внимательном отношении к

Бухаресте, в Москве, в Саратове; выхожу из трамвая, выхожу из вагона, выхожу из автобуса и т. д.

Немало ошибок отмечается в речи наших учащихся, в связи с неправильным употреблением предлогов. Некоторые из учащихся постоянно путают предлог за с предлогом о и говорят, например: «скучаю за ним» (вместо скучаю о нём), «тоскую за неё» (вместо тоскую о ней) и т. п.

Часто учащиеся употребляют предлог по там, где он вовсе не нужен. Например: «Пушкин написал произведение по той же теме» (вместо написал на ту же тему), «Соревнование по лучшей подготовке

Conform Legii Presei, responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului.
Ответственность за достоверность информации несут авторы.

Republicarea materialelor - numai cu acordul redacției.
Перепечатка только по согласованию с редакцией.

Главный редактор
Светлана Молдован

Редакторы:
Иван Евсеев, Клаудиа Амелиан
Корректор
Татьяна Воронцова

Электронная техноредакция
Джордже Фрол

Адрес редакции:
București, sector 1. str. Dr Rațiu,
nr. 10, cod 010916
Тел/факс: (021) 315 31 04
0743189921
E-mail: zorile@moon.ro
www.zorile.ro

Punctul de vedere al redacției nu coincide de fiecare dată cu cel al autorilor materialelor publicate.

Мнение редакции может не совпадать с мнением авторов статей.

Manuscrisele, scrisorile și fotografiile nu se înapoiază.

Рукописи, письма, фотографии не возвращаются.

Redactor-șef:
Svetlana Moldovan

Redacția:
Ivan Evseev, Claudia Amelian
Corectura în limba rusă:
Tatiana Vorontova

Tehnoredactare computerizată:
George Frol

Adresa redacției:
București, sector 1. str. Dr Rațiu,
nr. 10, cod 010916
Tel/Fax: (021) 315 31 04
Mobil: 0743189921
E-mail: zorile@moon.ro
www.zorile.ro

GÂNDURI DINTR-O EXPOZIȚIE

Pe 12 mai a.c. la Botoșani a avut loc vernisajul unei expoziții la Muzeul Județean de Istorie având ca temă “*Istoria și cultura rușilor lipoveni din Botoșani*”, rezultat al unei colaborări îndelungate între instituția amintită și comunitatea noastră. O asemenea întreprindere s-a mai petrecut cu vreo patru ani în urmă și a fost urmată mai târziu de o alta, în care etnia noastră a fost reprezentată într-o expoziție colectivă alături de armeni, evrei și romi, Botoșaniul fiind cunoscut ca o urbe în care minoritarii etnici au avut cele mai bune raporturi de conviețuire cu majoritarii români. Este plăcut să constați că nici acum aceste raporturi nu s-au degradat, și că minoritarii au șanse de a-și conserva și a-și promova identitatea, de a-și păstra valorile culturale și religioase, în pofida a ceea ce se cheamă acum fenomenul globalizării ori, cu alte cuvinte, procesul asimilărilor etnice.

Comitetul nostru a pregătit din timp invitații către membrii conducerii noastre centrale în vederea participării la acest vernisaj, dar, din păcate, în aceeași zi la Brăila au avut loc evenimente de la care ei nu puteau să lipsească. Ne bucurăm totuși, că tema expoziției noastre a coincis, întâmplător sau nu, cu tema mesei rotunde ținute la Brăila la care a fost prezentat și un referat al colegului nostru, profesorul **Ilarie Ipatov**.

Țin să remarc că spre deosebire de manifestările anterioare de același gen, expoziția recentă a adus date istorice și mărturii noi despre trecutul comunității rușilor lipoveni din Botoșani. Clișeele clasice conservatoare și retrograde, desenate parcă în sepie, după care lipovenii se complăceau într-o izolare voită în jurul bisericii lor pravoslavnice și a cutumelor lor religioase ori familiale, că nu ar fi fost deschiși la înnoirile din societatea românească, sunt infirmate categoric de materialul adunat și prezentat în sala mare a Muzeului Județean Botoșani. Nu este cazul să fac aici inventarul obiectelor din expoziție – ele sunt de ordin istoric, cultural, religios, etnografic, epistolar etc. Expoziția, organizată pe trei paliere principale – ISTORIE, CULTURĂ, FAMILIE – a indus o schimbare de percepție asupra a ceea ce au fost înaintașii noștri, cu ce s-au ocupat ei, ce fel de cultură au avut, și ce rol și-au asumat în viața economică, socială ori politică a orașului lor și chiar în cea a Moldovei. În acest ordine de idei aș vrea să menționez mai întâi numele lui **Pavel Iacobloff**, industriș de renume (celebra sa fabrică de lumânări era cunoscută de la Iași până la Cernăuți), comerciant, un adevărat mecena al operelor de cultură, religioase și de asistență socială. În anul 1914 a fost primul acționar și finanțator al societății care a început și dus la bun sfârșit construcția actualului teatru dramatic “*Mihai Eminescu*” din Botoșani. Dar la acest nume pot fi adăugate și altele, care aparțin familiilor **Mihailov**, **Feodorov**, **Paramanov**, **Balanovici** ori **Finașcu**. Când mă uit la fotografiile patinate de vreme, în care capul de familie apare înconjurat cu liceeni și studenți îmbrăcați în straie europene după moda anilor 1900, 1920 ori 1930, mă întreb, cu o anumită pornire de ciudă și de tristețe: oare de ce nu mai suntem în stare să fim măcar ce-am fost? Dar, revenind la primul nume de lipovean menționat mai sus, doresc să mai adaug că noi, comitetul de conducere, am solicitat Primăriei Botoșani să dea numele de Pavel Iacobloff unei străzi aflată în zona noastră compactă de locuire. Avem semne că aceasta se va întâmpla nu peste mult timp.

În ceea ce privește efortul de a aduna obiecte de mare vechime, dar și de certă valoare istorică și culturală, au fost depășite unele reticente și neîncredere după care, spuneau unii, locul unei icoane străvechi sau a unui batic extraordinar de frumos este cel din casa proprietarilor acestora. Apreciem în mod deosebit în acest sens sprijinul primit din partea domnului **Corneliu Finașcu**. Nu-mi pot îngădui să nu aduc mulțumirile noastre călduroase doamnei **Lucica Pârvan**, directoarea muzeului, pentru generozitatea cu care s-a implicat în realizarea acestei acțiuni comune, precum și domnului muzeograf **Gheorghe Median**, pentru stăruința și profesionalismul de care a dat dovadă în conceperea și organizarea expoziției de care am făcut vorbire până acum.

Gândul meu ultim, prilejuit de evenimentul amintit, este acela că trebuie să stăruim în continuare pentru a ne cunoaște mai bine trecutul și a ne integra în mod firesc într-o societate aflată în plină evoluție.

Efim NAZAROV,
vicepreședinte CRLR-Botoșani

Паула Трифанов, VI класс, Сарикей

Всемирный день ребёнка

Емилия Панфил,
II класс, Сарикей

Адина Иванов,
VI класс, Фокурь

По поводу Международного дня защиты детей (1 июня) члены редакции публикации „Зорн” желают детям русских-липован успехов, здоровья и мира!

Василика Игнат,
V класс, Сарикей

Андрея Алемпи,
VI класс, Сарикей